

Departamento di
Enseñansa Aruba

KERNDOELEN WERKDOCUMENT

TAAL & COMMUNICATIE

Nederlands als instructietaal

Kerdoelen werkdocument TAAL EN COMMUNICATIE Nederlands als instructietaal (NIT)

2019, Aruba

Departamento di Enseñansa Aruba

Dit kerndoelen **werk**document (2019) is een uitgave van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling voor het Arubaans Primair Onderwijs.

Mits de bron(nen) vermeld wordt, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of te verspreiden en/of om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Een digitale versie van deze uitgave is beschikbaar op www.ea.aw

Uitgave

Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling
L.G. Smith Boulevard 76
Oranjestad, Aruba

Kerngedachte	6
Visie op het vormingsgebied Taal en communicatie vak Nederlands als instructietaal	7
Kern-, streef- en tussendoelen Nederlands als instructietaal	7
DOMEIN KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID KERNDOMEIN 1	9
DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID KERNDOMEIN 2	9
DOMEIN GESPREKVAARDIGHEID KERNDOMEIN 3	10
DOMEIN LEESVAARDIGHEID KERNDOMEIN 4 en 5	10
DOMEIN ECONOMIE SCHRIJFVAARDIGHEID KERNDOMEIN 6	11
DOMEIN TAALBESCHOUWING KERNDOMEIN 7 en 8	12
DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR KERNDOMEIN 9	13
Schematisch weergegeven 14	
DOMEIN KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID (NIT)	16
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	16
streefdoelen BASISONDERWIJS	17
DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID (NIT)	28
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	28
streefdoelen BASISONDERWIJS	29
Tussendoelen	31
DOMEIN GESPREKVAARDIGHEID (NIT)	38
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	38
streefdoelen BASISONDERWIJS	39
Tussendoelen	41
DOMEIN LEESVAARDIGHEID Subdomein 1 TECHNISCH EN BEGRIJPEND LEZEN (NIT)	48
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	48
streefdoelen BASISONDERWIJS	49
Tussendoelen Subdomein 1	52
DOMEIN LEESVAARDIGHEID Subdomein 2 KINDERBOEKEN EN JEUGDLITERATUUR (NIT)	65
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	65
streefdoelen BASISONDERWIJS	66
Tussendoelen Subdomein 2	68
DOMEIN SCHRIJFVAARDIGHEID (NIT)	76
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	76
streefdoelen BASISONDERWIJS	77
Tussendoelen	79
DOMEIN TAALBESCHOUWING Subdomein 1 TAALBEGRIIP (NIT)	87
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	87
streefdoelen BASISONDERWIJS	88
Tussendoelen Subdomein 1	89
DOMEIN TAALBESCHOUWING Subdomein 2 TAALVERZORGING (NIT)	94
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	94
streefdoelen BASISONDERWIJS	94
Tussendoelen Subdomein 2	96
DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR (NIT)	102
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	102
streefdoelen BASISONDERWIJS	103
Tussendoelen	104
Bronvermelding	108

Kerngedachte

Een goede taalbeheersing draagt bij aan de vorming van de algemene ontwikkeling van onze gemeenschap. Taal is immers een middel om een rijke ervaring aan kennis en cultuur te verwerven en een gereedschap om kritische denkvaardigheden te ontwikkelen. We hebben taal nodig om uiting te kunnen geven aan wat we denken en voelen, daarnaast gebruiken we taal om met anderen te communiceren.

Het aanbieden van kwalitatief en betekenisvol taalonderwijs neemt hierdoor ook een belangrijke plaats in het primair onderwijs. Taal vormt de basis voor de ontwikkeling van de leerlingen, omdat taalgebruik een grote rol speelt in de leef- en beleavingswereld van leerlingen, zowel binnen als buiten school. Leerlingen moeten taal met plezier en vertrouwen kunnen hanteren.

Taal kent verschillende functies. We onderscheiden de volgende functies van taal:

- taal als communicatiemiddel: we gebruiken taal om met anderen te communiceren en om inhoud te begrijpen;
- taal om te conceptualiseren: met taal krijgen we grip op de werkelijkheid. We ordenen en benoemen de werkelijkheid, we verwijzen naar betekenissen en concepten en we beschrijven relaties;
- als expressiemiddel: taal is een middel om persoonlijke emoties uit te drukken.

Een taalgebruiker kan de verschillende functies van taal tegelijkertijd gebruiken. Zo vertelt een leerling die te laat binnen komt rennen, dat zijn wekker niet afging (conceptualisering), dat hij nu te laat is (communicatie) en dat hij daar spijt van heeft (expressie).

Taal en andere vakken

Taalontwikkeling is ook een geïntegreerde ontwikkeling. Zo kan de ontwikkeling van taal in verschillende settingen gestimuleerd worden. De leeractiviteiten in de verschillende taaldomeinen en in de andere vakken beïnvloeden elkaar. Deze samenhang draagt bij aan de totale taalontwikkeling van de leerling. Taal heeft dus een ondersteunende functie bij de andere vakken die aangeleerd worden en zo wordt kennis van de taal functioneel ingezet in betekenisvolle contexten.

Meertalige samenleving

Aruba heeft een bevoorrechte positie door zijn meertalige samenleving. Door de diversiteit aan talen is interactie tussen verschillende culturen mogelijk, wat weer een verrijking is voor de Arubaanse cultuur. Door deze meertaligheid door te trekken in het onderwijs aan de hand van een meertalig taalbeleid kan de nieuwsgierigheid van leerlingen tegenover andere culturen worden gestimuleerd en ook hun motivatie om nieuwe talen te leren. Ze leren zich open te stellen voor mensen van andere culturen en ontwikkelen hiermee zichzelf en vergroten hun toekomstmogelijkheden. Daarnaast heeft meertalig zijn positieve cognitieve effecten. Meertalige leerlingen beschikken over een grotere (bewuste en onbewuste) kennis van taal. Bij meertalige leerlingen die minimaal twee talen op schoolniveau ontwikkelen, nemen de vaardigheden als probleemoplossend vermogen, creativiteit, aanpassingsvermogen en andere vaardigheden op hoger denkniveau toe. Deze 21^e -eeuwse vaardigheden bieden leerlingen die in deze moderne wereld opgroeien zeker voordelen.

Nederlands als instructietaal

In 2003 werd naast de Nederlandse taal het Papiamentu als tweede officiële taal geïntroduceerd. Het Arubaanse bestuursstelsel, namelijk de wetgevende macht met zijn rechtssysteem, is ongewijzigd gebleven en geschiedt volgens het Nederlands systeem. Zo worden de wetten in het Nederlands samengesteld en gepubliceerd. Voldoende beheersing van deze taal bevordert de maatschappelijke redzaamheid en kritische burgerschap. Ook in het onderwijs speelt het Nederlands vandaag de dag nog steeds een grote rol. De Nederlandse taal wordt vanaf het voortgezet onderwijs als instructietaal gehanteerd, hoewel het niet de moedertaal is van de meerderheid van de leerlingen. Hierdoor is er sprake van een lokale vreemde taal. De taal zal echter als instructietaal gehanteerd worden indien vijftig procent of meer van de leerlingen de Nederlandse taal als moedertaal heeft verworven.

Leerlingen worden vanaf het primair onderwijs voorbereid om vervolgonderwijs te volgen in de Nederlandse taal. Nederlands als instructietaal is het aanbod van Nederlands als vak, maar ook als de taal van instructie van alle andere vakken, hoewel de leerlingen zich niet in een dominante Nederlandstalige omgeving bevinden. Met Nederlands als instructietaal ontwikkelen leerlingen kennis en vaardigheden waarmee zij deze taal zowel mondeling als schriftelijk als communicatiemiddel in het onderwijs en in alledaagse situaties kunnen gebruiken en die tevens nodig zijn om een succesvolle loopbaan te garanderen.

Visie op het vormingsgebied Taal en communicatie vak Nederlands als instructietaal

Goed taalonderwijs vergroot schoolsucces. Om een goede basis te creëren op het gebied van taal en communicatie, specifiek in het Nederlands, doorlopen leerlingen in het kleuter- en basisonderwijs een proces waarbij zij inzichten opdoen op gebied van kennis en vaardigheden.

Met Nederlands als instructietaal ontwikkelen leerlingen een goede taalhouding ten opzichte van de verschillende domeinen van taal. Leerlingen ontwikkelen in betekenisvolle lokale contexten een conceptueel netwerk rond taaldomeinen. Dit onderwijs is onder andere gebaseerd op sociaal en strategisch leren, waarbij kritisch denkvaardigheden centraal staan en waar leerlingen onder andere leren reflecteren op taal en taalgebruik. Ze ontwikkelen kijk- en luistervaardigheden, spreekvaardigheden, gespreksvaardigheden, leesvaardigheden, schrijfvaardigheden en breiden hun woordenschat uit. De leerlingen worden ervan bewust gemaakt dat ze taal niet alleen nodig hebben bij de taalles, maar tijdens alle lessen. Doordat communicatie centraal staat, komen coöperatieve werkvormen aan bod, waarbij leerlingen steeds op een andere manier naar taalaanbod kijken. Het gaat er immers om dat taal op een holistische manier aangeboden wordt en de taaldomeinen niet als losse onderdelen aangeleerd worden. Daarnaast is het van belang dat leerlingen plezier beleven bij het leren van de Nederlandse taal.

Kern-, streef- en tussendoelen Nederlands als instructietaal

Kerdoelen

Kerdoelen zijn globale beschrijvingen van belangrijke onderwijsinhouden. Ze geven een omschrijving van het onderwijsaanbod in grote lijnen. De kerndoelen bevatten geen details en geen voorbeelden. Kerndoelen zijn eisen die door de overheid aan het onderwijs gesteld worden. Voor de school geldt de eis dat zij de kerndoelen aan het eind van het basisonderwijs als te bereiken doelstellingen bij haar onderwijsactiviteiten hanteert. Het zijn ankerpunten die scholen houvast bieden bij het maken van inhoudelijke keuzes en uitwerkingen. In de kerndoelen is op hoofdlijnen vastgelegd wat belangrijk wordt geacht om aan basisschoolleerlingen mee te geven. Het gewenste gedrag is een samenhangend geheel van kennis, vaardigheden en houding. Om in een bepaalde situatie goed te functioneren moet je niet alleen bepaalde kennis hebben, maar moet je ook kunnen handelen met een bepaalde houding.

Streefdoelen Nederlands als instructietaal

Streefdoelen van kleuteronderwijs en basisonderwijs

De kerndoelen voor Nederlands als instructietaal beschrijven algemeen welke leerstof in het kleuter- en basisonderwijs aan de leerlingen aangeboden moet worden.

Deze kerndoelen zijn dus streefdoelen en stellen eisen aan leraren, om leerlingen in elk geval datgene aan te bieden wat in de kerndoelen beschreven staat

Het is belangrijk dat de leerlingen (in het primair en in het voortgezet onderwijs) zo min mogelijk overlap, breuken of gaten in het leerproces ervaren. Voor leerlingen is het van belang dat hun ontwikkeling ononderbroken is en dat er geen scheidslijn is bij de overgang van de ene klas naar de volgende of van het ene onderwijstype naar het andere. Een doorlopende leerlijn is een ontwikkelingslijn binnen het primair onderwijs en een doorgaande lijn tussen primair onderwijs en voortgezet onderwijs. Dit werkdocument is een instrument dat scholen helpt bij het realiseren en/of optimaliseren van de doorlopende leerlijn.

De **streefdoelen** geven concreet aan wat leerlingen moeten begrijpen, kennen en kunnen. Deze doelen zijn

tevens bedoeld om een doorlopende lijn van het kleuteronderwijs naar het basisonderwijs en van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs te garanderen. Op die manier ervaren leerlingen zo min mogelijk overlap, breuken of gaten in het leerproces.

Tussendoelen Nederlands als instructietaal

In een leerlijn zijn er tussendoelen, gemarkeerde momenten op weg naar de **kerndoelen**. Deze gemarkeerde momenten zijn stappen in de ontwikkeling van kinderen. Deze verdere verdeling van de leerstof in de verschillende leerjaren met **tussendoelen**, helpt leraren om houvast te vinden wat er per leerjaar door de leerlingen beheerst zou kunnen worden.

Tussendoelen beschrijven preciezer dan kerndoelen hoe je het onderwijsaanbod van het primair onderwijs zo kunt organiseren dat je na acht jaar de kerndoelen hebt bereikt. Deze tussendoelen worden aan de leraren ter advies en ter ondersteuning aangeboden.

De kerndoelen van **Nederlands als instructietaal** zijn onderverdeeld in zeven domeinen:

- **Kijk- en luistervaardigheid**
Audiovisuele communicatiemiddelen bieden mogelijkheden om informatie en kennis te verwerven en om functioneel te communiceren. In het dagelijks leven en in het onderwijs moet de school aandacht besteden aan de ontwikkeling van de kijk- en luistervaardigheid van de leerlingen.
- **Spreekvaardigheid**
Een leerling leert zijn mondelinge, sociale en cognitieve vaardigheid te ontwikkelen tijdens informele en formele situaties op school en buiten school. Tijdens dit proces leert hij het woord te voeren en verschillende monologen te houden en zijn taalgebruik telkens aan te passen aan zijn publiek en aan de situatie.
- **Gespreksvaardigheid**
In verschillende soorten gesprekken leert de leerling taal te gebruiken als interactiemiddel met zijn gesprekspartners. Tijdens dit proces leert hij het gesprek gaande te houden en aan dialogen, discussies en onderhandelingen in formele en informele situaties deel te nemen.
- **Leesvaardigheid**
Het kunnen lezen is een basale behoefte en noodzaak in het leven van alle leerlingen. Het is een continu proces van technisch tot begrijpend lezen. De leerlingen leren hun cognitieve, analytische en kritische leesvermogen ontwikkelen. Tevens leren zij plezier beleven in narratieve teksten en jeugdboeken.
- **Schrijfvaardigheid**
Het schrijven is een basale en essentiële vaardigheid in onze samenleving. De leerling leert zijn gedachten en boodschappen te verwoorden in zinnen en teksten om zodoende op efficiënte en creatieve manier te communiceren.
- **Taalbeschouwing**
De leerling is in staat na te denken over woordgebruik, woordbetekenissen, zinsstructuren en grammatica. Dit bewustwordingsproces is noodzakelijk om goed en efficiënt te kunnen communiceren tijdens het luisteren, spreken, praten, schrijven en lezen. Taal is een middel om kennis en informatie te verwerven en te verwerken. Door de taal te gebruiken om te leren denken, kan hij verbanden zien tussen oorzaak en gevolg. Hij leert argumenteren en de argumenten van anderen beter begrijpen.
- **Kennis van land en cultuur**
De leerling wordt geconfronteerd met zijn eigen cultuur en die van anderen. Hij kan verschillende talen inzetten om met mensen met verschillende culturele achtergronden te communiceren. Ook is er sprake van erkenning van gewoonten en waardering van culturen van de (ei)landen waar andere talen gesproken worden.

Dit betekent niet dat de inhoud van deze domeinen los van elkaar gezien moeten worden. De domeinen zijn vaak met elkaar verweven. Ze worden voor de overzichtelijkheid los van elkaar beschreven.

Domeinen met bijbehorende kerndoel (en) en een korte toelichting per domein

DOMEIN KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID

KERNDOEL 1

Bij het domein **Kijk- en luistervaardigheid** gaat het om het kijken en luisteren naar taalaanbod via audiovisuele bronnen, monologen, elkaar en naar de leraar. Hiervoor leert de leerling strategieën van zoekend tot intensief kijken en luisteren. Door te kijken en luisteren naar gesproken narratieve, interactieve of instructieve teksten van 'native' of 'near native' speakers worden typisch Nederlandse woordspelingen en uitdrukkingen en aspecten die betrekking hebben op gebieden die van direct belang zijn, begrepen, correct geïnterpreteerd en uitgevoerd. Binnen het domein **Kijk- en luistervaardigheid** gaat het om het aanleren van strategieën om zoekend, globaal, selectief, intensief en/of kritisch te kijken en te luisteren. Compenserende strategieën bij kijken en luisteren worden gekozen wanneer de eigen taalkennis tekortschiet. Met de genoemde strategieën wordt het doel en het thema van een gesproken tekst herkend alsook de structuur en de vorm van een tekst. De belangrijkste hoofdzaken van een mondelinge boodschap of van een gesprek, op aangepast niveau, worden aangegeven. Tevens worden leerlingen zich meer bewust van hun voorkennis en hun kennis over tekstsoorten en gebruiken die kennis bij het bepalen van hun kijk- en luisterdoelen bij het kijken en luisteren. De leerlingen kijken en luisteren op verschillende manieren, afhankelijk van hun luisterdoel en voorkennis.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- taalaanbod aanbiedt via audiovisuele bronnen, monologen, instructies, het naar elkaar luisteren en naar de leraar;
- leerlingen begeleidt in het volgen van de rode draad van het verhaal en leervragen leert opstellen;
- leerlingen helpt bij het bepalen van het kijk- en luisterdoel en de voorkennis en daarmee de luisterstrategie zoals globaal, precies en selectief luisteren/kijken vaststelt;
- incidenteel en intentioneel de woordenschat van de leerlingen vergroot.

Kerndoel 1

De leerling is in staat om te kijken en te luisteren om informatie en instructie uit eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen die aansluiten bij zijn leefwereld te begrijpen en te verwerven.

DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID

KERNDOEL 2

Bij het domein **Spreekvaardigheid** gaat het om de vaardigheid om in de Nederlandse taal - in eenvoudige bewoordingen - een reeks uitdrukkingen en zinnen te gebruiken, beschrijvingen en informatie te geven, verslag uit te brengen, uitleg en instructie te geven in alledaagse situaties binnen en buiten school, met als doel dat luisteraars deze monoloog kunnen volgen.

Binnen het domein **Spreekvaardigheid** gaat het onder andere om het voeren van alledaagse communicatieve functies. Hiervoor leert de leerling spreekstrategieën en verschillende vormen van monologen toe te passen. Het gaat hierbij ook om de juiste houding, intonatie en mimiek en het gebruik van ondersteunend materiaal om een eenvoudige presentatie beter aan het publiek over te brengen. Hierdoor kan de leerling korte presentaties of een kort, (on)voorbereid verhaal houden over onder meer alledaagse aspecten als mensen, plaatsen en zaken; gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaringen.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- verschillende vormen van monologen aanbiedt en bespreekt;
- verschillende onderwerpen voor een monoloog presenteert of via onderzoekend leren kennis laat vergaren over onderwerpen;
- leerlingen aanzet tot het inzetten van spreekstrategieën en hen daarbij begeleidt;
- de leerlingen vertrouwd maakt met communicatieve spreekdoelen

Kerndoel 2

De leerling is in staat om in eenvoudige bewoordingen een beschrijving te geven, informatie te geven, verslag uit te brengen en instructie te geven in alledaagse situaties in formele en informele communicatie.

DOMEIN GESPREKSVAAARDIGHEID

KERNDOMEIN 3

Bij het domein **Gespreksvaardigheid** gaat het om het communiceren met een of meer gesprekspartners en vervult de leerling afwisselend de rol van spreker en luisteraar. Hierbij gebruikt hij eenvoudige en alledaagse taalgebruik door gesprekken te voeren om informatie en meningen over vertrouwde onderwerpen uit te wisselen, uitleg of instructie te geven en te volgen. De hoofdpunten worden gevolgd en de eigen mening wordt verwoord en onderbouwd met argumenten. Hiervoor moet hij kritisch luisteren naar meningen en opvattingen om een passende reactie te geven. Woorden worden ondersteund met non-verbaal gedrag.

Binnen het domein **Gespreksvaardigheid** gaat het om het voeren van gesprekken binnen en buiten school met medeleerlingen, sprekers van de doeltaal of de leerkracht waarbij de leerlingen kritisch luisteren naar meningen en opvattingen en informatie kunnen uitwisselen over onderwerpen in hun beleavingswereld. Ze kunnen in deze gesprekken hun mening verwoorden en onderbouwen met argumenten. In een kort gesprek nemen de leerlingen beurt en dragen ze bij aan de samenhang. Leerlingen kunnen zo een gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- de leerlingen verschillende gesprekssituaties leert herkennen;
- gespreksregels/conventies in verschillende gesprekssituaties modelleert en leerlingen ondersteuning biedt bij de toepassing van de regels;
- dialogen/gesprekken (klassikaal en in groepjes) organiseert, waarin leerlingen hun mening geven en op elkaar reageren;
- de leerlingen stimuleert een kritische houding (argumentatie/feiten/meningen) ten aanzien van mondelinge uitspraken te ontwikkelen, onder andere door zich bepaalde vragen te stellen bij het luisteren.

Kerndoel 3

De leerling is in staat om in het Nederlands eenvoudige, formele en informele met een medeleerling of met een Nederlandssprekende gesprekken te voeren over vertrouwde onderwerpen uit het dagelijks leven.

DOMEIN LEESVAAARDIGHEID

KERNDOMEIN 4 en 5

Het domein **Leesvaardigheid** is verdeeld in twee subdomeinen: technisch en begrijpend lezen en kinderboeken en jeugdliteratuur. Het eerste subdomein Leesvaardigheid heeft betrekking op technisch lezen. Bij **technisch lezen** gaat het om het herkennen van Nederlandse klanken door middel van auditieve en visuele discriminatie. De leerling leert deze klanken vlot en correct uitspreken. Bij begrijpend lezen gaat het om de vaardigheid eenvoudige informatieve, instructieve, betogende en narratieve teksten te herkennen, te onderscheiden, te lezen en te begrijpen. Het gaat om het correct interpreteren en aangeven van het doel en het thema, de inhoud, de vorm van teksten, de signaalwoorden en tekststructuren alsook de relaties binnen teksten. Leesstrategieën staan hier centraal.

Bij **begrijpend lezen** realiseren leerlingen zich dat er verschillende tekstsoorten en -doelen zijn. Ze proberen te begrijpen wat ze lezen door verschillende leesstrategieën en technieken in te zetten, zoals het bepalen van de thema van de tekst, het herkennen van signaalwoorden en tekstrelaties die kenmerkend zijn voor genoemde structuren, het bepalen van een leesdoel en het globaal, precies, selectief en kritisch lezen van een tekst. De leerlingen herkennen de verschillen tussen informatieve en betogende teksten en de bedoelingen van de auteurs steeds beter. Ze krijgen meer zicht op de kenmerken van de verschillende tekstsoorten.

Het tweede subdomein **kinderboeken en jeugdliteratuur** heeft voornamelijk betrekking op plezier hebben in lezen, voorlezen en voorgelezen worden. Er wordt nadruk gelegd op literatuur als bron van plezier en als creatieve manier van expressie, waarbij de leerling gestimuleerd wordt om zelf te lezen.

Bij **kinderboeken en jeugdliteratuur** lezen de leerlingen dagelijks met plezier eigen gekozen teksten en boeken en herkennen ze verschillende genres. Ze ontwikkelen een leesvoorkeur en kunnen hun voorkeur voor soorten boeken of genres en auteurs beargumenteren. Ze lezen (voorbereid) interactief een (prenten)boek voor aan anderen en doen gemotiveerd mee aan activiteiten rond boeken, verhalen en poëzie. Ze kunnen over boeken praten en inhoud en kennis aan hun eigen ervaring koppelen. Wellicht kunnen ze zelf antwoorden vinden op kwesies als 'hoe te handelen'. De nadruk moet liggen op het ontwikkelen van leesplezier en minder op het analyseren van boeken. Leerlingen moeten met plezier leeskilometers maken.

Binnen het domein **leesvaardigheid** gaat het om een holistisch aanbod en aanpak van de subdomeinen technisch en begrijpend lezen alsook kinderboeken en jeugdliteratuur, hoewel het accent bij ieder domein per les kan verschillen. Onderwijs in technisch lezen dient echter steeds in het perspectief te staan van begrijpend lezen en leesplezier. Bij technisch lezen gaat het om het vloeiend leren lezen van teksten, zodat woordherkenning en tekstbegrip niet in de weg staan. Bij begrijpend lezen leren de leerlingen dat er verschillende tekstsoorten en tekstdoelen zijn, dat ze verschillende leesstrategieën en technieken in kunnen zetten om een tekst globaal, precies, selectief/gericht en/of kritisch te lezen. Bij het subdomein kinderboeken en jeugdliteratuur ontwikkelen leerlingen een positieve leeshouding en leesvoorkeur.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- betekenisvolle situaties construeert, waarbinnen leerlingenaan eigen hun leervragen werken;
- de leerlingen helpt inzien dat er met verschillende doelen gelezen wordt: om te ontspannen/amuseren, om informatie te verwerven, om op de hoogte te zijn van meningen of om een mening te vormen en om overtuigd of overgehaald te worden;
- de leerlingen leesstrategieën aanleert zoals; het nut van studievastigheden die gericht is op het ordenen en onthouden van informatie uit een tekst; het met behulp van een schema de structuur van een tekst kunnen weergeven (signaaltekens en signaalwoorden); het leren samenvatten;
- het leesplezier bevordert door: leerlingente stimuleren en te ondersteunen in het boekkeuzeproces; betekenisvolle momenten voor het voordracht te creëren; te zorgen voor motiverende en functionele lees- en schrijfpodrachten.

Kerdoel 4

De leerling is in staat om eenvoudige teksten te lezen over alledaagse onderwerpen om te communiceren en informatie, instructie en kennis te verwerven en te verwerken.

Kerdoel 5

De leerling is in staat om eenvoudige korte fragmenten en kinderboeken en jeugdliteratuur belevend te lezen en zijn leefwereld te verbreden.

DOMEIN ECONOMIE SCHRIJFVAARDIGHEID

KERNDOMEIN 6

Bij het domein **Schrijfvaardigheid** gaat het om schrijven als een middel van communicatie, expressie en conceptualisatie, waarbij het inzetten van schrijfstrategieën van belang is om diverse eenvoudige teksten te schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn.

Binnen het domein **Schrijfvaardigheid** gaat het erom dat leerlingen bijvoorbeeld een informatieposter, een eenvoudig informatieve, narratieve of betogende tekst/ verslag/werkstuk kunnen schrijven op basis van eigen kennis en/of verkregen informatie met het doel om te informeren, om aan te geven hoe iets gedaan of gemaakt moet worden (instrueren), om een mening aan te duiden of om iemand te overtuigen, voor eigen plezier en om anderen ervan te laten genieten (plezier verschaffen).

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- de leerlingen begeleidt bij het verzamelen, selecteren en ordenen van informatie uit bronnen;
- met de leerlingen bespreekt wat de conventies zijn voor teksten qua verzorging/aantrekkelijkheid/leesbaarheid;
- expliciet aandacht besteedt aan tekststructuren en met behulp daarvan de leerlingen leert tekstschemas te maken;
- de leerlingen begeleidt bij het correct toepassen van spelling, grammatica en interpunctie.

- het gebruik van een tekstverwerkingsprogramma stimuleert en wijst op de mogelijkheden van tekstopmaak.

Kerdoel 6

De leerling is in staat om eenvoudige teksten te schrijven over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld.

DOMEIN TAALBESCHOUWING

KERNDOEL 7 en 8

Het domein **Taalbeschouwing** is verdeeld in twee subdomeinen: **taalbegrip en taalverzorging**.

Bij **taalbegrip** gaat het om begrippen en concepten die nodig zijn om over taal (-uitingen en -verschijnselen) te kunnen communiceren. Het gaat om begrippen betreffende schooltaal zoals woordsoorten, (zins)ontleden, tekstopmaak, tekstkennis, semantiek, stilistiek, fonologie en morfologie. Maar ook het uitbreiden van de algemene, alledaagse en cognitieve woordenschat staan centraal. Leerlingen herkennen en passen strategieën toe om woordbetekenissen en betekenisaspecten af te leiden en te onthouden. Bij taalverzorging gaat het om de kennis die in dienst staat van een verzorgde schriftelijke taalproductie.

Binnen het subdomein **taalbegrip** gaat het om inzicht hebben in basale grammaticale principes. Leerlingen leren tevens zelfstandig en met hulp van de leerkracht woordleerstrategieën te herkennen en toe te passen om woordbetekenissen en betekenisaspecten af te leiden en te onthouden, zodat ze over voldoende woorden beschikken om te kunnen luisteren, volgen, begrijpen en zelf te communiceren over vertrouwde situaties en onderwerpen.

Binnen het subdomein **taalverzorging** wordt er aandacht besteed aan het aanleren en toepassen van spelling, spellingsstrategieën, werkwoordspelling en leestekens, maar ook aan het vermogen te reflecteren op de eigen spelling, spellingvaardigheden en spellingprocessen. Het gebruik van algoritmen bij werkwoordspelling en het inzetten van digitale en andere hulpmiddelen bij het spellen is ook van belang. Een voorwaarde is dat de leerlingen de geleerde spellingprincipes en eenvoudige leestekens in functionele schrijfteksten kunnen toepassen.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- verschillende didactische werkwijzen ten aanzien van de spelling van woorden hanteert (didactische lijn voor spelling);
- op systematische wijze de grondregels van clusters van vreemde woorden verduidelijkt. Hij belicht aan de hand van enkele grondwoorden veel voorkomende spellingpatronen die van een bepaalde taal afkomstig zijn;
- veel aandacht besteedt aan instructie en oefening van de werkwoordspelling;
- een rijke leeromgeving creëert, waarin nieuwe woorden gevisualiseerd worden en herhaaldelijk onder de aandacht van de leerlingen gebracht worden;
- doelwoorden selecteert, waarvan de betekenis voor de leerling relevant is (Hij hanteert daarbij de criteria nut, frequentie en pregnante context);
- de woorden en hun betekenissen onderwijst volgens de viertakt: voorbereiden, semantiseren (uitleg van betekenis), consolideren (inoefenen) en controleren.

Kerdoel 7

De leerling is in staat met taalbegrippen om te gaan, door bepaalde taalverschijnselen binnen het taalonderwijs te benoemen en heeft kennis van regels en begrippen voor correct taalgebruik.

Kerndoel 8

De leerling is in staat om woorden te spellen, waarvan de betekenissen en de verklaringen in standaard Nederlands bekend zijn. De leerling is in staat om eenvoudige teksten te schrijven over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld.

DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR

KERNDOMEIN 9

Bij het domein *Kennis van land en cultuur* gaat het om het herkennen, benoemen en waarderen van Nederlandse culturele gewoontes, Nederlandse culturele uitingen door binnen en buiten school te kijken en te luisteren naar de verschillende Nederlandse media die de Nederlandse cultuur weerspiegelen.

Binnen het domein *Kennis van land en cultuur* gaat het om het verkennen van het land en inwoners van de doeltaal, Nederland, en Nederlandse culturele gewoontes en culturele uitingen door informatie te verschaffen via audiovisuele middelen, gesproken en geschreven teksten omtrent het dagelijks leven, de omgeving, topografie, geschiedenis, eetgewoontes, rituelen en feesten/feestdagen, verkeer en transport, actualiteiten, poëzie, muziek, radio- en tv, speciale uitdrukkingen en conventies.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- op de hoogte is van de Nederlandse culturele gewoontes en die ook kan overdragen;
- Nederlandse culturele uitingen aanleert en herkent;
- verschillende media kent en gebruikt om de Nederlandse taal/gewoontes over te dragen.

Kerndoel 9

De leerling is in staat om de belangrijkste aspecten/componenten van het land en de cultuur van de oorspronkelijke spreker van de Nederlandse taal te herkennen.

Schematisch weergegeven

Domein	Subdomein	Kerdoelen
KIJK- EN LUISTER- VAARDIGHEID		KERNDOEL 1 De leerling is in staat om te kijken en te luisteren om informatie en instructie uit eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld te begrijpen en te verwerven.
SPREEK- VAARDIGHEID		KERNDOEL 2 De leerling is in staat om in eenvoudige bewoordingen een beschrijving te geven, informatie te geven, verslag uit te brengen en instructie te geven in alledaagse situaties in formele en informele communicatie.
GESPREKS- VAARDIGHEID		KERNDOEL 3 De leerling is in staat om eenvoudige gesprekken te voeren met een medeleerling of met een Nederlandssprekende over vertrouwde onderwerpen uit het dagelijks leven in formele en informele communicatie.
LEES- VAARDIGHEID	TECHNISCH EN BEGRIJPEND LEZEN	KERNDOEL 4 De leerling is in staat om eenvoudige teksten te lezen over alledaagse onderwerpen om te communiceren en informatie, instructie en kennis te verwerven en te verwerken.
LEES- VAARDIGHEID	KINDERBOEKEN EN JEUGD- LITERATUUR	KERNDOEL 5 De leerling is in staat om eenvoudige korte fragmenten en boeken van jeugdliteratuur belevend te lezen en zijn leefwereld te verbreden.
SCHRIJF- VAARDIGHEID		KERNDOEL 6 De leerling is in staat om eenvoudige teksten te schrijven over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld.
TAAL- BESCHOUWING	TAALBEGRIIP	KERNDOEL 7 De leerling is in staat om met taalbegrippen om te gaan om bepaalde taalverschijnselen te benoemen binnen het taalonderwijs en heeft kennis van regels en begrippen voor correct taalgebruik.
TAAL- BESCHOUWING	TAAL- VERZORGING	KERNDOEL 8 De leerling is in staat om woorden te spellen waarvan de betekenis en de verklaring bekend zijn in standaard-Nederlands.
KENNIS VAN LAND EN CULTUUR		KERNDOEL 9 De leerling is in staat om de belangrijkste aspecten/componenten van het land en de cultuur van de oorspronkelijke spreker van de Nederlands taal te herkennen.

DOMEIN KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID (NIT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: kijk- en luister strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 onder aansturing van de leraar kijkstrategieën globaal en intensief kijken toepassen om informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring.	- De leerling bekijkt de audiovisuele bron globaal en begrijpt ongeveer waar de tekst over gaat. Bijvoorbeeld als hij een luistertekst voor het eerst bekijkt; - De leerling bekijkt de audiovisuele bron intensief, zeer nauwkeurig. Hij probeert zoveel mogelijk belangrijke informatie die hij ziet en hoort te onthouden.
1.2 onder aansturing van de leraar luisterstrategieën globaal en intensief luisteren toepassen om informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring.	- De leerling beluistert de luistertekst globaal en begrijpt ongeveer waar de tekst over gaat. Bijvoorbeeld als hij de gesproken tekst voor het eerst hoort; - De leerling beluistert de luistertekst intensief, zeer nauwkeurig. Hij probeert zoveel mogelijk informatie die hij ziet en hoort te onthouden.
2. Taken: kijk- en luistervaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 instructie of gedragsaanwijzingen opvolgen en uitvoeren.	De leerling kan zich concentreren bij het luisteren. De leerling kan vragen stellen indien er een informatietekort is. De leerling kan reflecteren over zijn luistergedrag.
2.2 als lid van een live publiek luisteren naar eenvoudige narratieve en informatieve teksten, versjes/ gedichten.	De leerling kan zijn luisterdoel bepalen.
2.3 naar eenvoudige (educatieve) audio(visuele) bronnen kijken en luisteren.	- filmpjes/ fragmenten digitale prentenboeken - prentenboeken, luisterboeken - liedjes, gedichten, versjes en rijmpjes - moppen - raadsels - korte dialogen en gesprekken op radio; - cd, tv en internet
3. Kenmerken van de taakuitvoering: kijk- en luistervaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 hoofdzaken en belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst herkennen.	Begrijpen
3.2 inhoud van de audiovisuele bron of de luistertekst verbinden met de eigen kennis en ervaring.	Interpreteren
3.3 een oordeel aangeven over de audiovisuele bron of de luistertekst.	Evalueren
3.4 de gebeurtenissen van de audiovisuele bron of de luistertekst in de goede volgorde weergeven.	Samenvatten

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en prentenboekwoorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.
4.2 onder aansturing van de leraar, bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - Lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: kijkluister- en luister strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 globaal, intensief en gericht kijkstrategieën afstemmen op het kijkdoel.	- informatie te selecteren, - informatie te ordenen, - inhoudelijke relaties vast te stellen, - taal gebruik van de spreker inschatten,
1.2 globaal, intensief en gericht luisterstrategieën afstemmen op het luisterdoel.	- informatie onderscheiden in hoofd en bijzaken, - relatie te leggen tussen tekstendelen - verbanden te leggen van oorzaak en gevolg - argumenten, feiten, meningen te herkennen - conclusie te trekken - voorspellingen te doen over de tekstsoort en onderwerp. - tekst structuur te onderscheiden, - relatie binnen de teksten aan te geven
2. Taken: kijk- en luistervaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 voldoende feitelijke informatie halen uit instructies of aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren.	
2.2 als lid van een live publiek luisteren naar instructieve, betogende, narratieve en informatieve teksten.	
2.3 naar (educatieve) audio(visuele) bronnen kijken en luisteren.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: kijk- en luistervaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 hoofdzaken en belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven en de manier van luisteren daarop afstemmen.	Begrijpen

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.2 de relatie aangeven tussen inhoud de audiovisuele bron of de luistertekst en de eigen mening, kennis en ervaring.	Interpreteren
3.3 een oordeel over de audiovisuele bron of de luistertekst toelichten.	Evalueren
3.4 de informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, noteert of verwoord de belangrijkste punten.	Samenvatten
4. Woordenschat: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete en abstracte zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden
4.2 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: Kijk- en luisterstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar kijkstrategie globaal kijken toepassen om: - informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring; - voorspellingen te doen over onderwerp, inhoud en vervolg op beelden.	Idem kleuter 1 + kijkstrategie intensief kijken toepassen om: - belangrijke of gewenste informatie uit de audiovisuele bron te onthouden.	met hulp van de leraar kijkstrategieën globaal, intensief en gericht kijken toepassen om: - voorspellingen te doen over chronologische volgorde van de beelden.	Idem Klas 1 + - verschil tussen realiteit versus fantasie herkennen.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht kijkstrategieën toepassen om: - hoofdzaken en onderwerp te identificeren op basis hiervan een kijkdoel te bepalen.	Idem Klas 3 Zelfstandig.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht kijkstrategieën afstemmen op kijkdoel en toepassen om: - informatie te selecteren; - informatie te ordenen; - inhoudelijke verbanden en relaties vast te stellen.	Idem klas 5 Zelfstandig.
1.2	onder aansturing van de leraar luisterstrategie globaal luisteren toepassen om: - informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring; - voorspellingen te doen over onderwerp inhoud en vervolg op het verhaal.	Idem kleuter 1 + luisterstrategie intensief luisteren toepassen om: - belangrijke of gewenste informatie uit de luistertekst te onthouden; - de betekenis af te leiden uit intonatie en stemgebruik.	met hulp van de leraar globaal, intensief en gericht luisterstrategieën toepassen om: - voorspellingen te doen over chronologische volgorde van de tekst.	Idem Klas 1 + - verschil tussen feit en mening herkennen.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht luisterstrategieën toepassen om: - hoofdzaken en onderwerp te identificeren op basis hiervan een luisterdoel te bepalen.	Idem klas 3 zelfstandig.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht luisterstrategieën afstemmen op luisterdoel en toepassen om: - informatie te selecteren; - informatie te ordenen; - inhoudelijke verbanden en relaties vast te stellen; - taal gebruik van de spreker inschatten.	Idem klas 5

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Kijkvaardigheden: taken <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	instructie of gedragsaanwijzing en opvolgen en uitvoeren: - uitleg over activiteiten in de klas volgen en begrijpen.	Idem kleuter 1	voldoende feitelijke informatie halen uit instructies of aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren: - uitleg van nieuwe taken volgen en begrijpen; - instructie in de les volgen en begrijpen.	Idem klas 1	Idem klas 1 + - met begeleiding van de leraar uitleg over complexe (opgaven bij) leerstof begrijpen.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + - met hulp van de leraar instructies begrijpen bij (complexere) opdrachten die ze zelfstandig op een ander moment moeten uitvoeren.	Idem klas 5, maar zelfstandig. - kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om taken of handelingen zelfstandig uit te voeren.
2.2	luisteren naar eenvoudige narratieve (verhalende) en informatieve teksten, versjes/gedichten.	Idem kleuter 1	Luisteren naar narratieve, informatieve en eenvoudige instructieve (recept, spelregels) teksten.	Idem klas 1	luisteren naar narratieve, informatieve en instructieve teksten: - verhalen; - uitleg over leerstof; - informatie over actueel onderwerp; - minder context gebonden.	idem klas 3 + luisteren naar betogende tekst van leraar of leerling.	Idem klas 4 + informatie en meningen onderscheiden in betogende tekst.	Idem klas 5

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.3	naar korte eenvoudige (educatieve) audio (visuele) bronnen kijken en luisteren: - digitale prentenboeken; - luisterboeken; - liedjes; - gedichten; - versjes en rijmpjes; - moppen; - raadsels; - korte dialogen en gesprekken op radio, cd, tv en internet; - belevenissen van leraar en leerlingen; - informatie over concrete onderwerpen; - mening van leraar of van ander.	Idem kleuter 1 + langere eenvoudige (educatieve) audio(visuele) bronnen.	naar educatieve audiovisuele bronnen kijken en luisteren: - minder eenvoudige bronnen bijvoorbeeld meer personages, gebeurtenissen.	Idem klas 1 + - bronnen met korte monologen; - interactief voorgelezen teksten; - instructieve teksten bekijken.	Idem klas 2 + - bronnen met langere monologen; - informatieve en narratieve teksten bekijken en; - actuele en maatschappelijke informatie.	Idem klas 3	Idem Klas 4 + - complexere monologen, informatieve, narratieve en betogende teksten bekijken; - nieuws en maatschappelijke onderwerpen met verschillende standpunten; - discussieprogramma's.	Idem klas 5

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	(Begrijpen) onder aansturing van de leraar, hoofdzaken en belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst herkennen: - personages, plaats, tijd, gebeurtenis, probleem en oplossing herkennen en benoemen; - relatie leggen tussen gesproken tekst en afbeelding; - relatie leggen tussen gesproken tekst en non-verbale ondersteuning; - (begrips)vragen beantwoorden en stellen; - verschillende tekstsoorten ontdekken (narratief, instructief en informatief); - precies luisteren om instructie te begrijpen.	Idem kleuter 1 + met begeleiding van de leraar.	Idem kleuter 2, maar zelfstandig + met begeleiding van de leraar belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven: - verschil herkennen verhalende en zakelijke tekst; - soort informatie leren herkennen; - tekststructuren leren herkennen; - bewust nagaan of ze het zelf begrijpen; - manier van luisteren leren afstemmen op doel; - precies luisteren bij uitleg en instructie.	Klas 1 + met hulp van de leraar belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven.	Idem klas 2 maar zelfstandig + met hulp van de leraar belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven: - doel van instructieve teksten en thema tekst herkennen; - hoofdzaken herkennen door tekstsoort en onderwerp; - leren inzetten van kennis over tekststructuren en structuurwoorden; - manieren van luisteren afstemmen op selectief en kritisch luisteren.	Idem klas 3	Idem klas 3, maar zelfstandig + met hulp van de leraar belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven: - minder bekende tekstsoorten als documentaire leren herkennen; - beeldspraak in tekst leren herkennen.	Idem klas 5, maar zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	(Interpreteren) onder aansturing van leraar, inhoud van de audiovisuele bron of de luistertekst verbinden met de eigen kennis en ervaring: - betekenis van de inhoud leren afleiden uit beelden, intonatie en stemgebruik.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar de relatie aangeven tussen inhoud van de audiovisuele bron of de luistertekst en de eigen mening, kennis en ervaring: - bedoeling tekst leren achterhalen op basis van eigen kennis en ervaring; - eigen kennis van de wereld koppelen aan tekst; - verschil tussen feit en mening leren herkennen; - betekenis van de inhoud afleiden uit beelden, intonatie en stemgebruik.	Idem klas 1 + maar hulp van de leraar.	Idem klas 2 + met hulp van de leraar eigen kennis en ervaring met het onderwerp verbinden met tekst: - relaties leggen tussen tekstuele informatie en eigen kennis en ervaringen; - verschillende meningen leren herkennen.	Idem klas 3	Idem klas 4 + met hulp van de leraar de bedoeling van de tekst herkennen: - gedachte achter meningen leren verklaren; - lichaamstaal inschatten en verklaren; - op basis van tekstsoort leren bedenken hoe ze informatie kunnen opvatten.	Idem klas 5, maar zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.3	(Evalueren) onder aansturing van de leraar, een oordeel geven over van de audiovisuele bron of de luistertekst: - reageren op inhoud; - waardering inhoud leren geven.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar een oordeel over de van de audio-visuele bron of de luistertekst toelichten: - eigen mening leren vormen over klein onderdeel van inhoud; - bewust worden van eigen luisterhouding.	Idem klas 1	Idem klas 1 + - eigen oordeel leren vormen over inhoud; - leren beargumenteren van eigen mening; - leren reageren op tekststructuur.	Idem klas 3	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - kritisch reageren op inhoud; - oordeel geven over de tekststructuur; - teksten met elkaar vergelijken.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
3.4	(Samenvatten) onder aan sturing van de leraar de gebeurtenissen van de audio-visuele bron of de luistertekst in de goede volgorde weergeven: - navertellen van de belangrijkste gebeurtenissen.	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar de informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, verwoordt de belangrijkste punten: - leren inzetten kennis tekstsoort; - leren wat weggelaten kan worden; - bewust leren worden van doel samenvatten.	Idem klas 1, maar met begeleiding van de leraar.	Idem klas 2, maar met hulp van de leraar informatie van de audio-visuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, verwoordt of noteert de belangrijkste punten: - inzetten van tekstenmerken en signaal van de spreker; - leren van verzamelen van gelijksoortige informatie; - controle vragen stellen om juiste informatie uit de teksten halen; - aantekeningen te maken.	Idem klas 3	Idem klas 3 + met hulp van de leraar informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, verwoordt of noteert de belangrijkste punten: - hoofdgedachte bepalen per tekstdeel; - hoofdzaken hele tekst overzichtelijk weergeven.	Idem klas 5 + kan zelfstandig aantekeningen maken.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: kijk en luistervaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	alledaagse woorden en prentenboekwoorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang: - concrete DAT woorden; - prentenboek woorden; - woorden voor schoolse omgang. (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaalwoorden; - Kinderboekenwoorden begrijpen.	Idem klas 1+ - vakgebonden woorden; - schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 2 + - vaktalwoorden uitbreiden; - schooltaalwoorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 3	Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen; - meer variatie in woordgebruik.	Idem klas 5
4.2	onder aansturing van de leraar, bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie; (zie vervolg op volgende blz.)	Idem kleuter	Idem kleuter 2 + - aan een ander de betekenis vragen; - woordbetekenis afleiden uit context; - betekenisonderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 1	Idem klas 2 + met hulp van de leraar woordleerstrategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woord analyseren; - gebruik maken van de verbale en non-verbale context;	Idem klas 3 - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken; - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddeel; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar abstracte begrippen uit schooltaal: - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen), spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	Idem klas 5 + zelfstandig Ook complex figuurlijk taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2 vervolg	- (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.				- letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging) - woordenboek gebruiken; - woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding; - vakgebonden woorden, schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden.			

DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID (NIT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: spreekstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 onder aansturing van de leraar de basale regels en strategieën voor het spreken herkennen en toepassen voor, tijdens en na het spreken:	- oriënteren op het spreekdoel - oriënteren op het onderwerp - oriënteren op het soort spreektaak	Met begeleiding van de leraar/ouder oriënteren, gedachten structureren en spreken
2. Taken: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
2.1 een kort monoloog in eenvoudige zinnen houden voor een vertrouwd publiek door:	- een gesproken tekst na te vertellen of samen te vatten - een kort verslag uit te brengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en) - een kort voorbereid verhaal of presentatie te houden - een observatie bij thema/vertelafel te verwoorden - een tekening uit te leggen	Monoloog: onvoorbereid of voorbereid persoonlijke ervaringen onder woorden. Bij een monoloog is er geen of weinig directe interactie met het publiek.
3. Kenmerken van taakuitvoering: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
3.1 onder aansturing hun gedachte(gang) begrijpelijk verwoorden voor de luisteraar door:	- eenvoudige signaalwoorden toe te passen; - chronologie/ volgorde van een verhaal of prentenboek aan te houden bij het (na) vertellen; - gebruik te maken van ondersteunende materialen en plaatjes.	Samenhang: n.v.t.
3.2 onder aansturing van de leraar het spreekdoel herkennen.		Afstemmen op spreekdoel zoals: - zich voorstellen - uitleggen - instrueren - navertellen - samenvatten - voordragen
3.3 eenvoudige en concrete vragen, die de luisteraar/ het (vertrouwd) publiek stellen, beantwoorden.		Afstemming op publiek: gebruikmaken van non-verbale ondersteuning.
3.4 onder aansturing van de leraar zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige grammaticale en correcte zinsconstructies.		Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing (duidelijk en op een rustig tempo praten).

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
4.1 alledaagse woorden en prentenboekwoorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang.		Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.
4.2 onder aansturing van de leraar, bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen.		Intentioneel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen.

streefdoelen BASISONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën; spreek strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 regels en strategieën voor het spreken in dagelijkse communicatie herkennen en toepassen voor, tijdens en na het spreken.		- oriënteren op het spreekdoel; - oriënteren op het onderwerp en het inzetten van eigen kennis; - oriënteren op het soort spreektaak (zie 2.1 spreekvaardigheid); - oriënteren op het publiek; - reflecteren op de spreektaak; - monitoren van de spreektaak; - evalueren van de spreektaak.
2. Taken: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
2.1 een monoloog houden voor een publiek door alledaagse aspecten te beschrijven bv mensen, plaatsen en zaken door: - een verslag uit te brengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en); - een kort voorbereid verhaal of presentatie houden en daarbij op eenvoudige vragen reageren; - een observatie rapporteren.		Monoloog: - voorbereid persoonlijke ervaringen en zakelijke onderwerpen onder woorden te brengen met een duidelijk structuur en doel; - geen of weinig directe interactie met het publiek.
3. Kenmerken van taakuitvoering: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
3.1 hun gedachte(gang) begrijpelijk/coherent verwoorden voor de luisteraar door: - informatie te ordenen en bijbehorende signaalwoorden toe te passen; - korte zinnen toe te passen en deze te verbinden met juiste voegwoorden en verbindingswoorden; - geheugensteuntjes toe te passen om structuur in een verhaal aan te brengen.		Samenhang: - maakt eigen gedachtegang voor de luisteraar begrijpelijk, hoewel de structuur van de tekst nog niet altijd klopt.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.2 het spreekdoel herkennen en toepassen soms met hulp van de leraar.	Afstemmen op spreekdoel zoals: - zich voorstellen - uitleggen - instrueren - navertellen - samenvatten - voordragen
3.3 taalgebruik aanpassen aan de luisteraars en ondersteunende materialen gebruiken om de presentatie te verhelderen.	Afstemming op publiek: - reageren op signalen/vragen publiek; - aandacht trekken door levendige stijl en gebruik van materialen; - oogcontact met publiek; - taalgebruik aanpassen aan publiek.
3.4 zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies, houding, intonatie en mimiek ondersteunen het gesprokene.	Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing: - verbeteren vloeiendheid door voorbereiding, structuur en formulering; - zich bewust zijn van vloeiend en verstaanbaar spreken.
4. Woordenschat: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete en abstracte zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.2 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: spreekstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	NVT	onder aansturing van de leraar de basale regels en strategieën voor het spreken herkennen en toepassen voor, tijdens en na het spreken: - oriënteren op het spreekdoel; - oriënteren op het onderwerp; - oriënteren op het spreektaak.	Idem kleuter 2.	Idem kleuter 2.	Idem kleuter 2, + met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - oriënteren op publiek.	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar: - oriënteren op het soort spreektaak; - reflecteren op de spreektaak.	Idem klas 4 + met begeleiding van de leraar: - monitoren van de spreektaak; - evalueren van de spreektaak.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
2. Taak: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	in korte en eenvoudige zinnen spontaan: - mensen, plaatsen en zaken uit zijn directe omgeving beschrijven; - een verhaal (na)vertellen; - verslag uitbrengen van gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaringen.	onder aansturing van de leraar: - een korte monoloog houden in eenvoudige (langere) zinnen voor een vertrouwd publiek door een gesproken tekst na te vertellen of samen te vatten; - een kort verslag uit te brengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en);	Idem kleuter 2 + in eenvoudige langere zinnen (combinatie enkelvoudig en samengesteld): - zelfbedacht verhaal vertellen; - beschrijving geven en anderen laten raden wie/wat het is.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar.	Idem klas 2 + met hulp van de leraar: - een monoloog houden voor een publiek door; - alledaagse aspecten te beschrijven bv mensen plaatsen en zaken.	Idem klas 3	Idem klas 4 + met hulp van leraar: - een voorbereid verhaal of presentatie (beschouwing) houden over een actueel onderwerp of een onderwerp uit zaakvakken.	Idem klas 5 zelfstandig + met hulp van de leraar: - een betoog houden met een eigen mening en argumenten.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.1 vervolg	- een observatie bij thema/verteltafel verwoorden; - een tekening uit leggen.	- een kort voorbereid verhaal of presentatie te houden; - een observatie bij thema/verteltafel te verwoorden; - een tekening uit te leggen.	- een kort voorbereid verhaal of presentatie houden over onderwerp dichtbij beleving van het kind.		- een verslag uit te brengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en); - een kort voorbereid verhaal of presentatie te houden; - een observatie te rapporteren.			
3. Kenmerken: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	onder aansturing van de leraar hun gedachte(gang) begrijpelijk verwoorden voor de luisteraar door: - eenvoudige signaal woorden toe te passen (en toen); - chronologie/ volgorde van een verhaal of prentenboek aan te houden bij het (na) vertellen.	idem kleuter 1 + gebruik te maken van ondersteunende materialen en plaatjes.	Idem kleuter 1 + met begeleiding - passende eenvoudige verwijswoorden en meer signaalwoorden gebruiken: - (minder herhaling van zelfstandige naamwoorden)	Idem klas 1.	met begeleiding van de leraar hun gedachte(gang) begrijpelijk/coherent verwoorden voor de luisteraar door: - informatie te ordenen en bijbehorende signaalwoorden toe te passen; - korte zinnen toe te passen en deze verbinden met juiste voegwoorden en verbindingswoorden; - geheugensteuntjes toe te passen om structuur in een verhaal aan te brengen.	Idem klas 3+ met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar: - een monoloog structureren met een schema; - gevarieerd en correct signaalwoorden gebruiken.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	<i>Afstemming op doel</i>	onder aansturing van de leraar, een spreekdoel herkennen zoals: - zich voorstellen - uitleggen - informeren - instrueren - navertellen - samenvatten - voordragen	Idem kleuter 2 + bij het houden van een monoloog oefenen met het spreekdoel aangeven.	Idem klas 1.	met begeleiding van de leraar: - het spreekdoel herkennen en toepassen; - spreekdoel aangeven; - vasthouden aan spreekdoel ; - taalgebruik afstemmen op doel ; - non-verbale ondersteuning afstemmen op doel.	Idem klas 3.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar ook tijdens een monoloog vasthouden aan doel en structuur.	Idem klas 5 + zelfstandig.
3.3	<i>Afstemming op publiek</i> met hulp van de leraar eenvoudige en concrete vragen, die de luisteraar/het (vertrouwd) publiek stellen beantwoorden: - ingaan op ja/nee vragen of meerkeuze vragen.	Idem kleuter 1 + - eenvoudige antwoorden op open vragen geven.	Idem kleuter 2+ grotendeels bekend publiek: - uitgebreide antwoorden op open vragen geven.	Idem klas 1 + onbekender publiek: - zich afvragen wat voor voorkennis heeft het publiek.	met begeleiding van der leraar taalgebruik aanpassen aan de luisteraars en ondersteunende materialen gebruiken om de presentatie te verhelderen: - rekening houden met publiek qua voorkennis en interesse; - reageren op signalen publiek; - ingaan op vragen publiek; - aandacht trekken van publiek door levendige stijl en gebruik van ondersteunend materiaal.	Idem klas 3	Idem klas 3+ met hulp van de leraar: - oogcontact met publiek houden; - reacties op vragen geven en vragen beantwoorden; - leren omgaan met feedback van publiek; - het publiek boeien; - taalgebruik aanpassen aan publiek.	Idem klas 5 + Zelfstandig.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	onder aansturing van de leraar zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige grammaticale en correcte zinsconstructies: - eenvoudig korte zinnen; - de zinnen kunnen vormen structuurfouten bevatten; - aarzelingen, denkpauzes, herformulering en versprekingen kunnen voorkomen.	Idem kleuter 1 + eenvoudige (langere) zinnen.	Idem kleuter 1 + - met een duidelijke verstaanbare uitspraak en intonatie spreken; - in langere zinnen spreken; - naast enkelvoudige ook samengestelde zinnen, die qua structuur complexer zijn; - vorm- en structuurfouten kunnen voorkomen.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar, zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies, houding, intonatie en mimiek ondersteunen het gesproken en: - spreken met een duidelijk verstaanbare uitspraak; - spreken met redelijke grammaticale beheersing; - aanwijzingen voor verbetering toepassen; - een redelijk accuraat gebruik van eenvoudige zinsconstructies tonen; - pauze, valse starts en herformuleringen komen voor.	Idem klas 3+ met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + - eigen fouten corrigeren; - pauze, valse starts en herformuleringen komen af en toe voor.	Idem klas 5 + zelfstandig bewust leren eigen fouten corrigeren.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te praten over vertrouwde situaties en onderwerpen, nl: - concrete DAT woorden; - prentenboek-woorden; - woorden voor schoolse omgang (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden; - Kinderboekenwoorden; - (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige)vak gebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden.	Idem klas 1+ - vakgebonden woorden; - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 2 + - vaktalwoorden uitbreiden; - schooltaalwoord en variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 3.	Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	Idem klas 5
4.2	onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie;	Idem kleuter 1	Idem kleuter 2 + - aan een ander de betekenis vragen; - woord betekenis afleiden uit context; - Betekenisonderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 1	Idem klas 2 + met hulp van de leraar woordleerstrategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woord analyseren;	Idem klas 3 - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddeel; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - abstracte begrippen uit schooltaal herkennen en toepassen; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen);	Idem klas 5 + zelfstandig - ook complex figuurlijk; - taalgebruik; - Nederlandse uitdrukkingen.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2 vervolg	- (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.				- gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging); - woordenboek gebruiken; - woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding\ vakgebonden woorden, schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden.		- spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	

DOMEIN GESPREKSVAAARDIGHEID (NIT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
1. Strategieën: gesprek strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>			
1.1 onder aansturing van de leraar basale regels en strategieën van informele gesprekken herkennen en hanteren om het gespreksdoel te bereiken:	- oriënteren op het gespreksdoel; - oriënteren op het onderwerp en eigen kennis daarvan.	- nemen de gelegenheid te baat om zelf iets te zeggen; - nemen beurten op eigen initiatief en breiden beurten uit; - geven (uitgebreide) antwoorden op open vragen; - ze reageren uit eigen beweging (uitgebreid) op beweringen van andere, wat ze van vinden.	
2. Taken: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>			
2.1 onder aansturing van de leraar discussiëren en overleggen over een (spel)activiteit, probleem of gebeurtenis door:	- deze te evalueren; - te reageren op elkaars ervaring.	Dialogoog met leraar: - tijdens spelen/werken in de hoeken, eigen mening verwoorden. Dialogoog met medeleerling: - tijdens spelen/werken in de hoeken of in opdracht van de leraar. Polyloog (in kleine/grote kring): - discussiëren over oplossen van een probleem of over gebeurtenis op school; - verkennende gesprekken, gesprekken over filosofische vragen; - overleg over (spel) activiteiten en taken; - evalueren van activiteiten; - reageren op elkaars ervaringen; - naspelen van verhalen; - gesimuleerde telefoongesprekken.	
2.2 informatie met een ander uitwisselen door:	- elkaar iets uit te leggen; - te praten over prentenboek, verhaal, eigenwerk, dagelijkse gebeurtenissen en gevoelens; - nieuwe (schoolse)inhouden uit te wisselen.	Dialogoog of polyloog: - Dagelijkse gebeurtenissen; - bij (interactief) voorlezen; - bij praatplaat, verteltafel, thematafel, concreet materiaal; - rollenspel of fantasiespel; - poppenkast; - leraar-leerling gesprekken.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>			
3.1 onder aansturing van de leraar, initiatief nemen om een gesprek te beginnen of een passende reactie geven op initiatieven van anderen die een gesprek beginnen, eindigen en gaande houden, door gespreksconventies toe te passen.		Beurten nemen en bijdragen aan samenhang; Op respectvolle manier deelnemen aan het gesprek; Lijn van het gesprek kunnen volgen.	
3.2 onder aansturing van de leraar het doel van een gesprek herkennen en aangeven.		Afstemming op doel.	

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.3 onder aansturing van de leraar het verschil in gesprekspartners herkennen.	Afstemming op gesprekspartner(s).
3.4 onder aansturing van de leraar zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige grammaticale en correcte zinsconstructies.	Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing.
4. Woordenschat: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te praten over vertrouwde situaties en onderwerpen.	Incidenteel woordenschat uitbreiden: lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: gesprek strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 regels en strategieën van informele gesprekken, formele gesprekken, overleg en discussie herkennen en hanteren om het gespreksdoel te bereiken.	Strategieën zoals: oriënteren op het gespreksdoel, oriëntatie op gesprekssoort, op gesprekspartner, reflectie op gesprek, evaluatiegesprek.
2. Taken: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 discussiëren en overleggen over actuele onderwerpen.	Bespreken van standpunten, meningen in eenvoudige debatten/discussies. Reageren op elkaars argumenten.
2.1 informatie met een ander uitwisselen door: - informatie te geven; - naar informatie te vragen en deze te beoordelen; - eigen mening en opvatting te verwoorden en te onderbouwen met argumenten.	Inhouden uitwisselen bij gezamenlijk maken van een werkstuk, interview afnemen en leren doorvragen. Boek met elkaar bespreken, informatie aan deskundigen opvragen, klassikale leergesprekken, discussies.
3. Kenmerken van de taakuitvoering: gespreksvaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 gesprekken beginnen, eindigen en gaande houden door gespreksconventies toe te passen.	Beurten nemen en bijdragen aan samenhang; Respectvol deelnemen aan het gesprek.
3.2 elkaar stimuleren om gespreksdoelen goed te verwoorden en kritisch door te vragen.	Afstemming op doel.
3.3 het taalgebruik aanpassen aan de gesprekspartner(s) en kunnen reflecteren op de gesprekssituatie.	Afstemming op gesprekspartner(s).
3.4 zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies, houding, intonatie en mimiek ondersteunen het gesproken.	Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te praten over vertrouwde situaties en onderwerpen.	Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.
4.2 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: gesprek strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar basale regels in informele gesprekken en kring gesprekken herkennen en hanteren om het gespreksdoel te bereiken: - nemen de gelegenheid te baat om zelf iets te zeggen; - nemen beurten op eigen initiatief; - geven (uitgebreide) antwoorden op open vragen; - ze reageren uit eigen beweging (uitgebreid) op beweringen van andere.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 1 + strategieën herkennen: - oriënteren op gespreksdoel; - oriënteren op onderwerp; - oriënteren op soort gesprek.	Idem klas 1	Idem klas 2 + met hulp van de leraar: - oriënteren op gespreks-partners	Idem klas 3 + Zelfstandig: - oriënteren op gespreks-doel; - oriënteren op onderwerp; - oriënteren op soort gesprek; - oriënteren op gespreks-partners; + onder aansturing van de leraar: - reflecteren op het gesprek; - monitoren van het gesprek; - evalueren van het gesprek.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - reflecteren op het gesprek; - monitoren van het gesprek; - evalueren van het gesprek.	Idem klas 5 + zelfstandig

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Taken: gespreksvaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van de leraar discussiëren en overleggen over een (spel) activiteit, probleem of een gebeurtenis door: - te evalueren; - te reageren op elkaars ervaring.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar: - discussiëren over spelregels; - meedenken over groepsactiviteit; - mening geven over gebeurtenis op school; - elkaar feedback geven.	Idem klas 1	zich in groepsverband inhoudelijk voorbereiden op actuele onderwerpen op school of buurt om: - te discussiëren en te overleggen; - standpunten en meningen te verwoorden; - kritische vragen te stellen aan elkaar; - te reageren op plannen voor activiteiten.	Idem klas 3 +	zich individueel inhoudelijk voorbereiden op actuele onderwerpen om: - te discussiëren en te overleggen; - de meningen en opvattingen van een ander te herkennen; - eigen mening en opvatting te verwoorden en te onderbouwen met argumenten; - in overleg plannen te maken voor activiteiten; - deel te nemen aan een debat.	Idem klas 5
2.2	informatie met een ander uitwisselen door: - elkaar iets uit te leggen; - te praten over prentenboek, dagelijkse gebeurtenissen gevoels; - nieuwe (schoolse) inhouden uit te wisselen.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 1 + - elkaar taak of inhoud uitleggen; - interview met vooraf bedachte vragen; - opgezochte informatie aan elkaar doorgeven; - puzzel of probleem oplossen; - brainstormen.	Idem klas 1	Idem klas 1 + - informatie geven; - naar informatie vragen en deze beoordelen; - eigen mening en opvatting verwoorden en onderbouwen met argumenten; - gezamenlijk werkstuk maken; - interviewen en leren doorvragen; - klassikale leergesprekken en discussies.	Idem klas 3	Idem klas 4 + - boek met elkaar bespreken; - informatie aan deskundige vragen en met anderen bespreken.	Idem klas 5

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: gespreksvaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	onder aansturing van de leraar, initiatief nemen om een gesprek te beginnen of geven een passende reactie op initiatieven van anderen die een gesprek beginnen, eindigen en gaande houden, door gespreksconventies toe te passen: - zelf een onderwerp inbrengen; - op hun beurt wachten; - een ander laten uitspreken; - bij het onderwerp blijven.	Idem kleuter 1 + - eigen initiatief nemen - gedachten verwoorden; - ingaan op reacties van luisteraars; - samen met de leraar bespreken van gesprekspatronen.	Idem kleuter 2 + met begeleiding van leraar: - gespreksregels automatiseren; - bewust wording van de rollen.	Idem klas 1 + met hulp van de leraar: - reflecteren op het proces van het gesprek.	Idem klas 2 + Zelfstandig gespreksregels toepassen. + met begeleiding van de leraar: - inhoudelijk op elkaar reageren; - onderwerp uitbreiden; - gesprekken gaande leren houden; - reflecteren op rollen en patronen.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - inhoudelijk op elkaar reageren; - onderwerp uitbreiden; - gesprekken gaande leren houden; - reflecteren op rollen en gesprekspatronen.	Idem klas 4 + met begeleiding van de leraar: - gesprek leiden; - onderwerp bewaken; - reflecteren op de inhoud van het gesprek.	Idem klas 5 met hulp van de leraar: - gesprek leiden; - onderwerp bewaken; - reflecteren op de inhoud van het gesprek.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	afstemming op doel: onder aansturing van de leraar het doel van een gesprek herkennen in verschillende gespreksituaties: - aangemoedigd worden en ruimte krijgen om doel in verschillende gesprekken duidelijk te maken.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar, het doel van een gesprek in verschillende gespreksituaties herkennen: - leren onderscheiden van verschillende gesprekssoorten met bijbehorende doelen.	Idem klas 1 maar zelfstandig.	met begeleiding van de leraar: - leren dat opbouw van een gesprek kan bijdragen aan het bereiken van het gespreksdoel; - ervaren dat met taalgebruik bepaald effect te bereiken; - begripsvragen leren stellen.	Idem klas 3, maar Zelfstandig.	met hulp van de leraar: - elkaar stimuleren om doel goed te verwoorden; - kritisch doorvragen.	Idem klas 5, maar Zelfstandig.
3.3	afstemmen op gesprekspartner(s): - onder aansturing van de leraar bewust worden van het verschil in gesprekspartners.	onder aansturing van de leraar het verschil in gesprekspartners herkennen.	Idem kleuter 1 + - oefenen met formeel en informeel taalgebruik met verschillende gesprekspartners; - onderscheid maken in aanspreekvorm.	Idem klas 1 + - onderscheid maken in formeel en informeel taalgebruik.	Het taalgebruik aanpassen aan de gesprekspartner(s): - formeel taalgebruik en juiste aanspreekvorm toepassen; - voorkennis en interesse gesprekspartners herkennen; - bewust worden van stijl en woordkeus.	Idem klas 3	Idem klas 3 + reflecteren op de gesprekssituatie.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	onder aansturing van de leraar vloeiend en verstaanbaar praten: - tijdens het praten aarzelingen, denkpauzes en versprekingen laten voorkomen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar: - nadenken over woorden en formulering; - aanwijzingen voor verbetering opvolgen.	Idem klas 1	met hulp van de leraar: - aanwijzingen voor verbetering toepassen.	Idem klas 3, maar zelfstandig	met hulp van de leraar: - bewust eigen fouten leren corrigeren.	Idem klas 5 + zelfstandig
4. Woordenschat: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	alledaagse woorden en prentenboek-woorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang: - concrete DAT woorden; - prentenboek woorden; - woorden voor schoolse omgang; - (basis-woordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - Abstracte(re) DAT woorden.	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden; - Kinderboeken-woorden begrijpen.	Idem klas 1+ - vakgebonden woorden; - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 2 + - vaktaal-woorden uitbreiden; - schooltaal-woorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 3	Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen; - meer variatie in woordgebruik.	Idem klas 5 + zelfstandig?

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2	onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie; - (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.	Idem kleuter	Idem kleuter 2 + - aan een ander de betekenis vragen; - woord betekenis afleiden uit context; - betekenis-onderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 1	Idem klas 2 + met hulp van de leraar woordleer-strategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woord analyseren; - gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging): - woordenboek gebruiken; - woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding\ vakgebonden woorden, schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden.	Idem klas 3 + naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken: - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddeel; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenis sen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homonimen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen), spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	Idem klas 5 + zelfstandig: - ook complex figuurlijk; - taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen.

DOMEIN LEESVAARDIGHEID Subdomein 1 TECHNISCH EN BEGRIJPEND LEZEN (NIT)

Subdomein 1

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: leesstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 onder aansturing van de leraar leesstrategie voorspellen hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen. ((Voor)kennis, creativiteit, omslag en illustraties, opbouw van het verhaal).	Interactievorm: - de leraar presenteert boeken op een aantrekkelijke wijze; - de leraar staat stil bij de omslag van het boek, de titel, de schrijver en illustrator en de afbeeldingen; - de leraar stelt vragen over de omslag en lokt voorspellingen uit over inhoud.	
2. Taken: leesvaardigheid– technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>		
2.1 de verschillende communicatieve functies van geschreven taal ervaren: informeren, instrueren, ontspannen, overtuigen.	Komen in aanraking met: - diverse tekstsoorten (narratieve, instructieve en informatieve); - de verschillende functies van deze tekstsoorten: - informeren, instrueren, ontspannen, overtuigen.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>		
3.1 Structuur van taal (letters, woord en zin) en de opbouw van een verhaal herkennen (begin, kern en slot).	Begrijpen: - Structuur: onderscheiden en benoemen letters, woorden en zin van elkaar - Opbouw: herkennen tekstverbanden zoals middel-doel, oorzaak-gevolg m.b.v. plaatjes	
3.2 verhalen en teksten interpreteren door deze na te spelen of na te vertellen.	Interpreteren: - beelden, illustraties en creativiteit/fantasie gebruiken om informatieve, narratieve en betogende teksten op te vatten.	
3.3 onder aansturing van de leraar een oordeel over een tekst(deel) verwoorden	Evalueren: - de inhoud van een tekst(deel) waarderen	
3.4 Onder aansturing van de leraar spelenderwijs mondeling samenvatten, schematiseren en herhalen van de informatie.	Studietechnieken: - spelenderwijs, bijvoorbeeld plaatjes uit de tekst in de goede volgorde leggen; - rubriceerspelletjes doen bij een boek; - mondeling leren samenvatten.	
3.5 onder aansturing van de leraar spelenderwijs aangeven waar je boeken kan vinden en hoe je boeken kan kiezen om te bekijken.	Opzoeken: klas, school, bibliotheek, boekenwinkel.	

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 auditief en visueel discrimineren, auditief (en visueel) analyseren en synthetiseren.	Techniek- fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe: Leesvoorwaarden: - Nederlandse klanken middels auditieve en visuele discriminatie, auditieve analyse en synthese uitspreken en woorden verdelen in lettergrepen. Bijvoorbeeld spelen met: - klanken en symbolen; - woorden verklanken; - alfabetisch principe; - rijmwoorden.
4.2 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.3 onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie de waarschijnlijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschat strategieën toe te passen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: leesstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 leesstrategieën herkennen en toepassen voor, tijdens en na het lezen om de tekst te begrijpen.	- voorkennis gebruiken om betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context, leesverwachtingen te controleren en eigen interpretaties eventueel te herzien; - correct gebruik maken van woordenboeken en websites om onbekende woorden en uitdrukkingen te begrijpen; - signaalwoorden, verwijzwoorden, tekststructuren herkennen en toepassen; - reflecteren op strategiegebruik.
2. Taken: Leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 informatieve, instructieve en betogende teksten herkennen en lezen om de informatie, instructie te begrijpen of op de hoogte te zijn van een mening, met als doel te overtuigen, te overhalen.	Een tekst lezen om te informeren, te instrueren of op de hoogte te zijn van een mening, met als doel overtuigen, overhalen. Deze vaardigheden ook gebruiken om te reflecteren op eigen leerproces. Inzicht krijgen in conceptualiserende functies van taal.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3. Kenmerken van taakuitvoering: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 belangrijke informatie uit een tekst (inclusief illustratie) herkennen en aangeven en stemt de manier van lezen daarop af (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Begrijpen: - eigen kennis of aangeleerde voorkennis koppelen aan inhoud teksten. - tekstverbanden herkennen zoals middel-doel, oorzaak-gevolg, concluderend, redengevend, opsommend, samenvattend, tegenstellend, uitleggend etc.; - daarbij moeilijke signaal- en verwijswaarden aanleren en toepassen; - hoofd- en bijzaken herkennen, verwoorden en beargumenteren; - inleiding, kern en slot van elkaar onderscheiden en die beargumenteren; - inzicht leren krijgen in typen teksten zoals informatief, narratief en betogend.
3.2 informatie en meningen in een tekst aangeven voor zover deze dicht bij hen staan.	Interpreteren: - feiten en meningen herkennen door gebruik te maken van signaalwoorden; - argumenten bedenken bij eigen meningen; - zich bewust worden van en toepassen van aangeleerde leesstrategieën bij elke vorm van lezen en hierbij kennis ontwikkelen op macro-, meso- en microniveau.
3.3 een oordeel over een tekst(deel) verwoorden: - wat ze van de organisatie van de tekst vinden - relaties tussen tekstdelen evalueren en beoordelen en daar goede argumenten voor bedenken.	Evalueren: - de organisatie van de tekst kritisch beschouwen; - eigen oordeel onderbouwen met voorbeelden uit de tekst; - leren praten over verschillen tussen eigen wereld en die van de teksten.
3.4 informatie samenvatten, schematiseren, herlezen, onderstrepen en aantekeningen maken in relatie tot studiedoel.	Studietechnieken: - oefenen met herlezen, onderstrepen, aantekeningen maken, ook met een doel in gedachten; - eerst mondeling samenvatten en daarna schriftelijk samenvatten; - samenvatten, maar dan tekstrelevant; - strategieën zoals uitfilteren, verzamelen en afleiden toepassen.
3.5 informatie opzoeken in: - duidelijk geordende naslagwerken; - zoekmachines internet; - eenvoudige schema's, roosters, tabellen en grafieken en daarbij relatie met tekst expliciteren.	Opzoeken: - kennismaken met en het wegwijs worden in bibliotheken, documentatiecentra en andere informatiebronnen; - alfabetische volgorde en trefwoorden leren toepassen bij zoeken in diverse bronnen; - schematisch weergegeven informatie in teksten kunnen lezen en uitleggen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 teksten vloeiend lezen dat woordherkenning en tekstbegrip niet in de weg staat.	Techniek: - de leesteknik richten op het automatiseren van het leesproces; - vlot decoderen, niet stotterend en hikkend; - klankzuivere woorden zoals km-, mk- en mkm- woorden direct ontsleutelen, ook klankzuivere woorden als mmkm, mkmm en mmkmm lezen en begrijpen, foneem-grafeemkoppeling nieuwe woorden lezen; - ook complexere woorden zoals tweeklanken, sch, ng correct lezen; - vlotte, accurate woordherkenning verwerven.
4.2 de meeste alledaagse (frequente) woorden en de frequente schooltaal woorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.3 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen; - woordenschat ontwikkelen door het lezen van teksten; - woordbetekenissen afleiden uit de context of uit een bekend woorddeel; - naslagwerken gebruiken om betekenissen op te zoeken; - frequente, alledaagse woorden naast abstracter schooltaalwoorden aanleren en gebruiken; - signaalwoorden en verwijswoorden gebruiken om te verwijzen naar abstractere begrippen.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: lees strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar leesstrategie 'voorspellen' en hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen: - aan de hand van de omslag van het boek de inhoud van het verhaal enigszins voorspellen; - relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - aangeven dat een boek van voren naar achter, een bladzijde van boven naar beneden en een regel van links naar rechts wordt gelezen; - aangeven dat een verhaal een opbouw heeft (begin, eind);	Idem kleuter 1 + open vragen	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar - Zelfstandig relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - thema van de tekst bepalen.	Idem klas 1 +: - verband leggen tussen (voor)kennis, inhoud van de tekst en eigen ervaringen; - voorspellingen maken over de inhoud, de tekstsoort en tekststructuren en die ook controleren.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - voorkennis gebruiken om onbekende woorden te begrijpen, gebruikmaken van woordenboeken vreemde taal om achter woordbetekenissen te komen; - globale tekststructuren herkennen, met bijbehorende signaalwoorden en verwijswaarden; - ook zinnen herleiden uit de context, digitale technologie gebruiken zoals internet en zoekmachines om woord- en zinsbegrip te controleren, begrijpen en toe te passen;	Idem klas 3+ met hulp van de leraar.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - correct woordenboeken of andere naslagwerken gebruiken; - signaalwoorden, verwijswaarden, tekststructuren herkennen; - ook zelf moeilijkere signaalwoorden, verwijswaarden, tekststructuren toepassen in eigen teksten.	Idem klas 5 + zelfstandig reflecteren op strategie-gebruik.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.1 vervolg	- (gesloten en meerkeuze) vragen over een tekst beantwoorden door goed te luisteren naar de tekst en te kijken naar de afbeeldingen.				- ook relaties tussen tekstdelen zoals doel-middel, vraag-antwoord, oorzaak-gevolg enz. toepassen.			
2. Taken: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van leraar de verschillende communicatieve functies (informer, instrueren, ontspannen, overtuigen) van geschreven taal ervaren door in aanraking te komen met: - informatieve prentenboeken; - informatief beeldmateriaal zoals (bouw)tekeningen, schema's, foto's, video's, CD-roms; (zie vervolg op de volgende pag.)	Idem kleuter 1 + Herkennen en inzetten (gebruik maken) tijdens spelactiviteiten	Onder aansturing van de leraar - vrij en gestuurd zelfstandig 'lezen' om plezier te beleven of om informatie te verkrijgen; - geleidelijk bewust worden van de verschillende functies;	Idem klas 1+ met begeleiding van de leraar zelf teksten lezen met functies als informeren, instrueren of overhalen zoals: - korte informatieve teksten in tijdschriften, kranten; - 'moeilijkere' informatieve boeken en naslagwerken met duidelijke illustraties, foto's - beeldmateriaal en achtergrondinformatie op CD-roms, DVD of internet;	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar zelf Informatieve, instructieve en betogende teksten herkennen en lezen om de informatie, instructie te begrijpen of op de hoogte te zijn van een mening, met als doel te overtuigen, overhalen: - steeds bewuster worden van communicatieve functies van teksten zoals lezen om te informeren, instrueren, overtuigen en overhalen;	Idem klas 3 + met hulp van de leraar	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - zich steeds bewuster worden t.a.v. de functies van teksten. Die steeds verder verdiepen en toepassen, vnl. bij het reflecteren op teksten en het eigen leerproces; - het lezen van teksten ook gebruiken om eigen meningen of die van anderen bij te stellen met juiste informatie en argumentatie.	Idem klas 5 + zelfstandig

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.1 vervolg	- instructieve teksten met illustraties/ foto's, bijv. in de vorm van (kinder)kookboeken, knutselboeken; - pictogrammen, opschriften, labels; - naslagwerken; telefoonboek, beeldwoordenboek (voor gebruik in de huishoek); - instructie/voorbeeldbladen; - informatieve en instructieve teksten in tijdschriften, folders, brochures, kranten, reclame, schoolkrant; - brieven, zelfgemaakte boeken en teksten van kinderen; - verhalende prentenboeken, (voor)leesboeken, luisterboeken, dichtbundels, dierenverhalen, sprookjes.		- functies onderscheiden en gebruiken bij het lezen (bijvoorbeeld om leesdoel te bepalen, en om een geschikte tekst bij het leesdoel te vinden) in teksten zoals: - Korte leesboekjes; - informatieve boekjes; - informatieve en instructieve teksten uit de lees- en taalmethode (en uit methode voor de zaakvakken).	- instructieve teksten, bijvoorbeeld recepten, gebruiksaanwijzingen, uitleg bij opdrachten; - naslagwerken, kinderatlas, reclamebladen en voorlichtingsbrochures.	- conceptualiserende functies van taal steeds duidelijker herkennen.			

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen De leerlingen kunnen								
3.1	(Begrijpen) Onder aansturing van de leraar de opbouw van een verhaal herkennen: - de volgorde van gebeurtenissen in een verhaal bepalen; - verhaal navertellen met visuele ondersteuning; - vragen over de inhoud van het verhaal beantwoorden: wie, wat, waar, begin en einde; - verbanden leggen van oorzaak en gevolg; - conclusies trekken over het verhaal en voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal.	Idem kleuter 1 + de structuur van taal (letter, woord en zin) en de opbouw van een verhaal herkennen: - verhaal naspelen of navertellen zonder visuele ondersteuning - vragen over de inhoud van het verhaal beantwoorden: wie, wat, waar, wanneer, waarom, probleem en oplossing, begin en einde; - conclusies trekken over het verhaal en voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal.	Idem kleuter 2 + Op macroniveau: - het communicatieve doel en de functie van een korte zakelijke teksten in taal/leesmethode herkennen; - de globale lijn en opbouw in een tekst te herkennen. Op mesoniveau: - relaties leggen tussen delen van de tekst; - allerlei verbanden tussen stukken tekst, opeenvolgende prenten en hun eigen kennis en ervaringen aanbrengen; - de gebeurtenissen in een verhaal in de tijd ordenen; - analogieën in situaties en gebeurtenissen herkennen.	Idem klas 1 + - zich meer op de inhoud van het verhaal richten dan op de illustraties; - belangrijke informatie uit een tekst (inclusief illustratie) herkennen en aangeven: - aangeven wat het doel, onderwerp en hoofdgedachte van de tekst is en enkele details van een gelezen tekst verwoorden; - praten over teksten en leeservaringen uitwisselen; - eenvoudige maar langere teksten informatieve (bv gebruiksaanwijzingen) betogende (reclame) en narratieve (avonturenverhalen, serieboeken) teksten lezen en begrijpen;	Idem klas 2, maar + met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - eigen kennis of aangeleerde voorkennis koppelen aan inhoud teksten; - voorspellingen maken a.d.h.v. vragen, interferenties, eigen ervaringen vergelijken met nieuwe ervaringen; - tekststructuren correct herkennen; - moeilijke signaal- en verwijswaarden aanleren en toepassen; - nieuwe begrippen leren zoals alinea, feit, mening, oorzaak, om de verschillende tekststructuren te bespreken; - lange complexe teksten lezen en begrijpen, ook nieuwsberichten, artikelen en verslagen over uiteenlopende actuele onderwerpen;	Idem klas 3 + met hulp van de leraar complexere teksten.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar, de manier van lezen afstemmen op doel van de tekst (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht): Op mesoniveau: - verbanden leggen tussen tekstdelen, verwijzingen en referenten. Op microniveau: - specifieke informatie herkennen zoals gebeurtenissen etc.; - uit eigen initiatief eigen kennis of aangeleerde voorkennis koppelen aan inhoud teksten; - met opgedane kennis een soort kader opbouwen waarbinnen teksten begrepen worden; - kennis over zakelijke teksten uitbreiden door moeilijkere teksten te lezen en begrijpen;	Idem klas 5 + zelfstandig complexere teksten.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.1 vervolg				- lezen en begrijpen van lange, complexe teksten, eenvoudige correspondentie voeren t.a.v. eigen interessegebied; - nieuwsberichten, artikelen en verslagen over uiteenlopende actuele onderwerpen; - typen teksten zoals informatief, narratief en betogend herkennen.	- Inzicht in typen teksten zoals informatief, narratief en betogend wordt vergroot.		- Kinder-encyclopedieën, atlassen, tv gidsen, telefoonboeken, kranten of tijdschriften lezen; - instructies lezen door bv handleidingen, routebeschrijvingen, gebruiksaanwijzingen door te nemen; - betogende teksten lezen zoals reclamefolders, ingezonden brieven in een kindertijdschrift, recensies, pamfletten, verzoekschriften en die ook begrijpen.	

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	(Interpreteren) Onder aansturing van de leraar verhalen en teksten interpreteren door deze na te spelen: Op Macroniveau: - het thema en de strekking van een tekst benoemen; <i>(zie vervolg op volgende blz.)</i> Op Mesoniveau: - verwijzingen koppelen aan referenten; inferenties (een gegeven dat de lezer zelf afleidt uit de tekst, en dat dus niet letterlijk in de tekst staat) maken.	Idem kleuter 1 + de bedoeling van de schrijver herkennen.	Idem kleuter 2 + met teksten op niveau en interesse van het kind.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar.	met begeleiding van de leraar feiten en meningen herkennen door gebruik te maken van eenvoudige signaalwoorden. Eenvoudige argumenten bedenken bij eigen meningen. aangeleerde leesstrategieën bij elke vorm van lezen toepassen	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - informatie en meningen in een tekst aangeven voor zover deze dicht bij hen staan. Op Macroniveau: - functies van teksten herkennen, het thema en de strekking van de tekst aangeven.	Idem klas 4 + zelfstandig. Met hulp van de leraar: - op Mesoniveau verbanden leggen tussen tekstdelen, verwijzingen en referenten; - op Microniveau woorden en zinnen begrijpen.	Idem klas 5+ zelfstandig.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.3	(Evalueren) onder aansturing van de leraar een oordeel over een tekst(deel) verwoorden: - mondeling reageren op de inhoud van een voorgelezen tekst.	Idem kleuter 1 + - reageren met inhoudelijke en emotieve argumenten	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar - voorkeur voor een boek/tekst aangeven - een boek/tekst kiezen uit een collectie -	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - praten over tekstkenmerken. - ervaringen uitwisselen over teksten. - op basis van hun kennis van (literaire) teksten waardering voor (literaire) teksten beargumenteerd formuleren	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - kritisch (ook schriftelijk) evalueren van inhoud en organisatie van tekst: die evaluaties onderbouwen met voorbeelden, bewijzen uit de tekst, en daarbij kennis over teksten, verhalen en taal gebruiken; - bewust worden van eventuele voorkeur voor bepaalde onderwerpen, en deze voorkeur verwoorden en eventueel motiveren.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - teksten met elkaar vergelijken en daarover een oordeel geven.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	(studietechnieken) Onder aansturing van de leraar informatie spelenderwijs samenvatten, schematiseren en herhalen van de informatie: - in gesprekken met de leraar samenvatten wat 'zelfrelevant' is; - of d.m.v. middel van dramatiseren, tekenen en schilderen, en ondersteund met concrete materialen; - plaatjes uit de tekst in de goede volgorde leggen; - rubriceer-spelletjes doen bij een boek; - (prenten)boeken opnieuw bekijken; - herhaald voorgelezen worden.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar - tekst(delen) herlezen en om nog een keer te genieten van de tekst en om het te onthouden; - een woordweb, tijdbalk maken door gebruik te maken van tekststructuren en eventuele signaalwoorden; - spelenderwijs samenvatten in context van schriftelijke taalvaardigheden.	Idem klas 1 + - herlezen en onderstrepen; - kennis maken met samenvatten strategieën zoals weglaten (uitfilteren, kiezen), verzamelen (generaliseren, integreren) en afleiden (selecteren, construeren).	Idem als klas 2 + met hulp van de leraar. Met begeleiding van de leraar informatie samenvatten, schematiseren, herlezen, onderstrepen en aantekeningen maken in relatie tot studiedoel: - samenvatten met als doel studierend lezen De functie van samenvatting nu tekstrelevant maken; de samenvatting volgt de tekst; - oefenen met toepassen van strategieën voor samenvatten zoals weglaten, kiezen, samenvoegen, inkorten, vaststellen, afleiden; - een ven-diagram maken (overeenkomsten en verschillen); - een pijldiagram maken (oorzaak-gevolgrelaties).	Idem klas 3 + met hulp van de leraar	Idem klas 3 + zelfstandig. Met hulp van de leraar:	Idem klas 3 + zelfstandig.
							- herlezen, onderstrepen en aantekeningen maken met als doel studierend lezen; - samenvatten in de context van andere vakken; - nu ook samenvatten met als doel het bereiken van het publiek, niet zozeer tekstrelevant meer strategieën toepassen voor samenvatten zoals: - weglaten, kiezen, samenvoegen, inkorten, vaststellen, afleiden; - tabel, staaf en cirkeldiagram maken.	

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.5	onder aansturing van de leraar spelenderwijs aangeven waar je boeken kan vinden en hoe je boeken kan kiezen om te bekijken: - leren dat je boeken kunt kopen in een winkel en kunt lenen in een bibliotheek; - boeken kiezen door de buitenkant en een paar platen te bekijken. - tijdens een spel naslagwerken gebruiken.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 1 + - kennismaken met functie en opzet van verschillende informatiebronnen, op cd-rom, op internet of in boekvorm zoals woordenboeken, tijdschriften; - alfabetisch volgorde leren; - leren welke ondersteuning er mogelijk is bij het kiezen van een boek (bijv. andere leerlingen, ouders, leraar, bibliotheek-medewerker).	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar - alfabetische orde herkennen benoemen en toepassen; - boeken/teksten kiezen die ze zelf leuk vinden.	Idem klas 2, maar zelfstandig + Met begeleiding van de leraar informatie-gegevens opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken: - kennismaken met functie en opzet encyclopedieën, kranten, gidsen, atlassen; - wegwijs worden in naslagwerken, boeken, tijdschriften; - wegwijs worden in bibliotheek, documentatie-centrum, mediatheek;	Idem klas 3 + met hulp van de leraar informatie opzoeken in eenvoudige schema's, roosters, tabellen en grafieken en daarbij relaties met tekst expliciteren	Idem klas 4, maar zelfstandig + Met hulp van de leraar informatie opzoeken in een zoekfunctie op internet: - kennismaken met functie en opbouw webpagina's met zoekvenster, menu's en hyperlinks; - een zoekfunctie op internet leren gebruiken; - zelfstandig een bibliotheek bezoeken; - onderscheiden wat betrouwbare en minder betrouwbare websites zijn;	Idem klas 5, maar zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.5 vervolg					- kennismaken met de functie en opbouw SISO en trefwoorden-systeem, geautomatiseerd systemen als Educat-B en trefwoord-register; - leren waar informatie te vinden is over boeken, auteurs en illustratoren; - alfabetische volgorde leren toepassen bij het zoeken in diverse bronnen; - inhoudsopgave leren gebruiken - ondersteunings-mogelijkheden bij het kiezen van een boek benutten, daarbij ook internet leren gebruiken; - symbolen voor genres gebruiken bij het kiezen.		- schematisch weergegeven informatie lezen en aangeven hoe deze informatie te maken heeft met de tekst.	

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	(Techniek) Onder aansturing van de leraar auditief en visueel discrimineren, auditief (en visueel) analyseren en synthetiseren: - woorden in zinnen onderscheiden; - onderscheiding maken tussen vorm en betekenis van woorden; - woorden in klankgroepen/ lettergrepen verdelen; - reageren op en spelen met bepaalde klankpatronen in woorden; eindrijm; - ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen. <i>(zie vervolg op volgende blz.)</i>	Idem kleuter 1 + - fonemen als de kleinste klankeenheden in woorden onderscheiden, zoals bij p-e-n; - reageren op spelen met bepaalde klankpatronen in woorden; beginrijm; - lettergrepen synthetiseren tot woorden; - structuur van taal ontdekken (tekst, zin, woord, klanken).	Idem kleuter + onder aansturing van de leraar de elementaire leeshandeling toepassen: - fonetisch grafemen (letters) benoemen; - klankzuivere (km-, mk- en mkm-) woorden zonder eerst de afzonderlijke letters te verklanken decoderen; - klankzuivere woorden (van het type mmkm, mkm en mmkm) lezen; - korte woorden met afwijkende spellingpatronen en tweelettergrepige woorden lezen; - woordidentificatietechnieken toepassen; - steeds meer woorden automatisch herkennen;	met begeleiding idem klas 1 + - meer-lettergrepige woorden spellen en lezen - gebruik maken van verschillende technieken om lettercombinaties; - woordpatronen en woorden vlot en nauwkeurig te herkennen; - gebruikmaken van de context van een woord; - korte woorden lezen met afwijkende spellingpatroon en meerlettergrepi ge woorden.	met hulp van de leraar teksten vloeiend lezen dat woordherkenning en tekstbegrip niet in de weg staat: - het leestempo verhogen; - woorden met complexere woordstructuren, afwijkende spellingpatronen en leenwoorden lezen; - hun woordenschat ontwikkelen door hun teksten te lezen, erover na te denken en te praten; - de boeken en naslagwerken lezen die zijn afgestemd op hun leeftijd en leesvaardigheid).	Idem klas 3	Idem klas 3 + Zelfstandig.	Idem klas 5

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.1 vervolg			- gebruikmaken van verschillende technieken om woorden snel en nauwkeurig te herkennen; - lettercombinaties en spellingpatronen herkennen; - lettergrepen in geschreven woorden herkennen; - gebruikmaken van de betekenis van een woord.					
4.2	alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te praten over vertrouwde situaties en onderwerpen, nl: - concrete DAT woorden; - prentenboek-woorden; - woorden voor schoolse omgang; - (basiswoorden-lijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden; - Kinderboek-woorden; - (basiswoorden-lijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden.	Idem klas 1+ - vakgebonden woorden; - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 2 + - vaktaalwoorden uitbreiden, - schooltaal-woorden variëren; - concreet taalgebruik gebruiken om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 3	Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal gebruiken; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik aangeven (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak herkennen en toepassen.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.3	onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie; - (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.	Idem kleuter	Idem kleuter 2 + - aan een ander de betekenis vragen; - woord betekenis afleiden uit context; - betekenis-onderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 1	Idem klas 2 + Met hulp van de leraar woordleerstrategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woorden analyseren; - gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging); - het woordenboek gebruiken; - woord-betekenenissen afleiden uit de context en afbeeldingen\ vakgebonden woorden, schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden.	Idem klas 3 + - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken; - Bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddelen; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 3 + - met hulp van de leraar abstracte begrippen uit schooltaal gebruiken; - nieuwe woord-betekenenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak herkennen en toepassen.	Idem klas 5 + zelfstandig - ook complex figuurlijk taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen herkennen en toepassen.

DOMEIN LEESVAARDIGHEID

Subdomein 2

KINDERBOEKEN EN JEUGDLITERATUUR (NIT)

Subdomein 2

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
1. Strategieën: lees strategieën De leerlingen kunnen			
1.1 onder aansturing van de leraar basale leesstrategieën herkennen en hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen. ((Voor)kennis, creativiteit, omslag en illustraties, opbouw van het verhaal).		Interactievorm: - de leraar presenteert boeken op een aantrekkelijke wijze; - de leraar staat stil bij de omslag van het boek, de titel, de schrijver en illustrator en de afbeeldingen; - de leraar stelt vragen over de omslag en lokt voorspellingen uit over inhoud.	
2. Taken: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur De leerlingen kunnen			
2.1 vanuit een rijke leesomgeving plezier ervaren met voorlezen en boeken (leesbeleving).		- Leeservaring en leesplezier worden toegepast in aantrekkelijke en betekenisvolle verwerkingsopdrachten door middel van integratie (thematisch/ projectonderwijs) met andere taaldomeinen of vakgebieden; - De leerlingen worden door een krachtige taal leesomgeving uitgenodigd, geprikkeld en gestimuleerd om allerlei boeken en leesmaterialen tot lezen; - De leeshoek is ingericht met posters, folders, Popbladen, kindertijdschriften, kranten, voetbaltijdschriften, lifestyletijdschriften zijn volop aanwezig in de poppenhoek of lees-, schrijfhoek (boekenkast) en een gevarieerd aanbod van informatieve en narratieve boeken; - Boeken van de Kinderboekenweek worden (interactief voor)gelezen en verwerkingsopdrachten worden aangeboden. Schrijvers worden uitgenodigd.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur De leerlingen kunnen			
3.1 basale structuurelementen herkennen en kunnen uitleggen hoe een personage zich voelt: - ze kunnen het hoofdthema aangeven; - hoofdpersonages aangeven/ beschrijven; - ruimte benoemen; - belangrijkste gebeurtenissen.		Begrijpen: - Leerlingen kunnen door het luisteren naar en ‘lezen van’ gedichten, narratieve en informatieve teksten, over gevoelens, dagelijkse gebeurtenissen, vriendschap, etc. een bepaalde structuur herkennen. De wie, wat, waar vragen beantwoorden.	
3.2 onder aansturing van de leraar aangeven: - wat de relatie is tussen de tekst en de werkelijkheid’; - welke passages in de tekst spannend, humoristisch of dramatisch zijn; - wat voor emoties in de tekst voorkomen zoals verdriet, blijdschap en boosheid.		Interpreteren: - ‘kennis van de eigen wereld’ koppelen aan kennis van verhalen en gedichten.	
3.3 onder aansturing van de leraar aangeven: - met inhoudelijk en emotieve argumenten wat ze van het verhaal vinden; - wat hun leesvoorkeur zijn.		Evalueren: - reageren op en waarderen van de inhoud.	

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.2 bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie de waarschijnlijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschat strategieën toe te passen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: lees strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 leesstrategieën herkennen en toepassen voor, tijdens en na het lezen om de tekst te begrijpen.	- Voorkennis gebruiken om leesverwachtingen te controleren en eigen interpretaties eventueel te herzien; - Signaalwoorden, verwijswaarden, tekststructuren herkennen en toepassen; - Reflecteren op strategiegebruik.
2. Taken: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 plezier tonen in het lezen (lees beleving) van boeken vanuit een rijke leesomgeving.	- Met de leraar een uitnodigende leeshoek inrichten met posters, folders en een gevarieerd aanbod aan informatieve boeken, tijdschriften; - Boeken van de Kinderboekenweek lezen en verwerkingsopdrachten uitvoeren; - Popbladen, kindertijdschriften, kranten, voetbaltijdschriften, lifestyletijdschriften lezen; - Aanbevolen boeken in andere talen lezen, vrij lezen, activiteiten rond boeken uitvoeren; - Leeservaring en leesplezier uitbreiden door geïntegreerde leesbevorderingsactiviteiten met andere taaldomeinen of vakgebieden uit te voeren.
3. Kenmerken van taakuitvoering: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 Basale structuurelementen herkennen: - zoals structuurelementen; - zoals wisselingen van tijd en plaats, rijmenversvorm; - ook communicatieve functies herkennen; - kan gedichten en verhaal fragmenten parafraseren of samenvatten.	Begrippen Macroniveau: - structuur van verhalen en gedichten herkennen door signaalwoorden en verwijzingen; - het communicatief doel van fictieve teksten herkennen; - thema en strekking van de tekst(en) herkennen en bepalen; - achter de bedoeling van de schrijver (illustrator) komen; - de globale lijn en opbouw herkennen; - tekstsoorten en verschillende genres verhalen en gedichten onderscheiden; - teksten vergelijken.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.2 aangeven: - welke relaties er tussen de teksten en de werkelijkheid zijn. - welke spannende, humoristische of dramatische passages in de tekst er zijn. - welke verschillende emoties in de tekst, zoals verdriet, boosheid en blijdschap er zijn en die koppelen met eigen emoties/beleving.	Interpreteren: Mesoniveau: - verbanden leggen tussen prenten/illustraties, tussen illustraties en tekst, tussen titel/kopjes en inhoud van de tekst, tussen tekstdelen, tussen verwijzingen en referenten, tussen vorm en inhoud in gedichten, eigen werkelijkheid. Microniveau: - inferenties maken - specifieke informatie uit de fictieve tekst herkennen (personen, dieren, objecten, gebeurtenissen, plaats, tijd, emoties) en die koppelen aan de eigen beleving.
3.3 aangeven: - met inhoudelijke, emotionele argumenten wat ze van het verhaal vinden; - wat ze van de organisatie van de tekst vinden; - wat hun leesvoorkeur zijn en hun leeservaring delen met anderen.	Evalueren: - niet alleen inhoudelijke of emotionele reacties op narratieve teksten aangeven, maar ook organisatie van de tekst kritisch beschouwen; - oordeel onderbouwen met voorbeelden uit de tekst; - leren praten over verschillen tussen eigen wereld en die van het boek.
4. Woordenschat: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 de meeste alledaagse (frequente) woorden en de frequente schooltaal woorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.2 bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie de waarschijnlijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden of uit een bekende woorddeel.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschat strategieën toe te passen.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: leesvaardigheid leesstrategieën – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar leesstrategieën herkennen en hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen: - aan de hand van de omslag van het boek de inhoud van het verhaal enigszins voorspellen; - relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - aangeven dat een boek van voren naar achter wordt gelezen, een bladzijde van boven naar beneden en een regels van links naar rechts; - aangeven dat een verhaal een opbouw heeft (begin, eind) (gesloten en meerkeuze) - vragen over een tekst beantwoorden door goed te luisteren en te kijken naar de afbeeldingen.	Idem kleuter 1 + open vragen	Idem kleuter 2 + - zelfstandig relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - thema van de tekst bepalen.	Idem klas 1 + - verband leggen tussen (voor)kennis, inhoud tekst en eigen ervaringen.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - voorkennis ordenen en in beeld brengen, onderwerp structureren, eventuele misvattingen aan het licht brengen d.m.v. Mindmappen; - globale tekst-structuren herkennen door bijbehorende signaalwoorden en verwijswoorden - relaties tussen tekstdelen zoals doel-middel, vraag-antwoord, oorzaak-gevolg enz. herkennen.	Idem klas 3+ met hulp van de leraar: - situaties bedenken uit het dagelijks leven waarin de kennis/ vaardigheid getoond kan worden; - deelnemen aan een gesprek waarin het onderwerp naar voren komt en omgaan met nieuwe informatie.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar verborgen verbanden aangeven tussen illustratie-materiaal over het thema en het onderwerp: - signaalwoorden en verwijswoorden herkennen en daarmee de tekststructuur aangeven; - moeilijkere signaalwoorden en verwijswoorden herkennen bij tekststructuren.	Idem klas 5 + zelfstandig: - vragen bedenken over het onderwerp; - Met hulp van de leraar reflecteren op strategiegebruik.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Taken: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van de leraar plezier tonen in voorgelezen worden en zelf boeken 'lezen' (leesbeleving) vanuit een rijke leesomgeving: - gestuurd en vrij/zelfstandig boeken bekijken/'lezen'; - luisteren naar (interactief) voorgelezen (prenten)boeken /verhalen; - voorlezen aan anderen in de lees- of poppenhoek; - over een boek vertellen; - het boek navertellen op een verteltafel; - vrij of gestuurde opdrachtjes uitvoeren n.a.v. boeken en verhalen bijvoorbeeld: - tekeningen of werkjes maken; - inrichten van poppenhoek/v erteltafel; - brief/kaart "schrijven";	Idem kleuter 1 (zie vervolg op volgende blz.)	Idem kleuter 1 + met begeleiding van de leraar: - dagelijks een eigen gekozen tekst of boek lezen; - een zelfgeschreven tekst lezen; - voorlezen aan klasgenoten; - met plezier praten over gelezen boeken; - activiteiten uitvoeren rondom boeken, verhalen en poëzie bv. dialogen naspelen, beeldende werkstukken maken.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - informatieve boeken, naslagwerken, atlas, kinderkookboeken, kinderwoordenboek, knutselboeken, brochures, kindertijdschriften lezen; - schrijven n.a.v. boeken en naslagwerken die afgestemd zijn op hun leeftijd en leesvaardigheid bijvoorbeeld: - een leeslogboek over gelezen boeken bijhouden; - een (ander) slot voor het verhaal bedenken; - bij een illustratie opschrijven wat hij ziet/waar hij aan moet denken;	Idem klas 2+met begeleiding van de leraar: - een uitnodigende leeshoek inrichten met: - woordenboeken; - boeken met proefjes en experimenten; - informatieve teksten; - werkstukken van klasgenoten; - boeken in andere talen; - boeken van favoriete schrijvers; - en van schrijvers die de leerlingennog niet kennen. - folders over boeken, informatie verzamelen van uitgeverijen en bibliotheek; - lid zijn van een boekenclub of leespiramide; - leesbevordering activiteiten organiseren.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - popbladen, voetbaltijdschriften, lifestyle-tijdschriften lezen; - meedoen aan een nationale voorleeswedstrijd; - geïntegreerde leesbevorderingsactiviteiten met andere taaldomeinen of vakgebieden uitvoeren.	Idem klas 5 + Zelfstandig.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.1 vervolg	- dramatiseren; - poppenkast; - memory spelen; - samen gedichten of rijm bedenken; - boekenmuur; - grasduinen.			- opschrijven wat hij zou doen en zeggen wat er zou gebeuren als hij in een situatie uit het boek verkeerde.				
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	(Begrijpen) onder aansturing van leraar basale structuur-elementen herkennen en kunnen benoemen hoe een personage zich voelt: - hoofd-personages benoemen - belangrijkste gebeurtenissen aangeven; - wie, wat en waar vragen beantwoorden; - emoties van de personage benoemen;	Idem kleuter 1+ - basale structuur-elementen herkennen en kunnen beschrijven hoe een personage zich voelt; - gebeurtenissen in chronologische volgorde aangeven.	Idem kleuter 1+ met begeleiding van de leraar: - maar nu met leesboeken afgestemd op hun leesvaardigheid van de verhalende teksten - één verhaallijn, speelt zich af op een herkenbare plek: - hoofdpersoon meestal een kind, maar er komen ook fantasiefiguren en sprekende dieren voor;	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar verschillende genres, verhalen en gedichten onderscheiden.	Idem klas 1+ met hulp van de leraar: - de structuur van verhalen en gedichten herkennen door signaalwoorden en verwijzingen te herkennen en toe te passen. Daarbij worden morele problemen in verhalen belangrijker: - (Fantasie-verhalen zijn geheimzinnig en spannend of griezelig;	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - communicatief doel van fictieve teksten herkennen - thema en strekking van de tekst(en) bepalen, achter de bedoeling van de schrijver (illustrator) komen, globale lijn en opbouw herkennen.	Idem klas 4, + maar met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - tekstsoorten en verschillende genres verhalen en gedichten onderscheiden; - teksten vergelijken bij dikkere boeken met een grote spanningsboog en meer avontuur.	Idem klas 5 + zelfstandig

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.1 vervolg	- (de voorleesboeken en naslagwerken gaan over een bekend thema, onderwerp, eigen leesbeleving. fantasie en werkelijkheid lopen in elkaar over bijv. pratende dieren; - personages worden vaak expliciet beschreven, weinig personages, gemakkelijk mee te identificeren).		- weinig personages; - gebeurtenissen vanuit één hoofdfiguur belicht; - fantasie en werkelijkheid beginnen minder in elkaar over te lopen).		- Geleidelijk langere verhalen, met meer personages en motieven).			
3.2	(Interpreteren) onder aansturing van leraar aangeven: - wat de relatie is tussen de tekst en de werkelijkheid; - welke passage in de tekst spannend, humoristisch of dramatisch zijn; (zie <i>vervolg op volgende blz.</i>)	Idem kleuter 1	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar onderscheid te maken tussen verhalen en gedichten. - aangeven wat de relatie is tussen illustratie(s) en tekst. (maar met leesboeken afgestemd op hun leesvaardigheid).	Idem klas 1	Idem klas 2+ met begeleiding van de leraar verbanden leggen: - tussen illustraties; - tussen titel/kopjes en inhoud van de tekst, - tussen tekstdelen; - tussen verwijzingen en referenten; - tussen vorm en inhoud in gedichten;	Idem klas 3 maar hulp van de leraar.	Idem klas 3+ zelfstandig Met begeleiding van de leraar inferenties maken: - specifieke informatie uit de fictieve tekst herkennen (personen, dieren, objecten, gebeurtenissen, plaats, tijd, emoties) en die koppelen aan de eigen beleving;	Idem klas 5 maar met hulp van de leraar.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2 vervolg	- wat voor emotie in de tekst voorkomen zoals verdriet, blijdschap en boosheid (naspelen en na vertellen m.b.v. een vertel tafel van het verhaal); - (de voorlees boeken hebben veel plaatjes, weinig personages en fantasie en werkelijkheid lopen in elkaar over).				- eigen werkelijkheid. Daarbij worden morele problemen in verhalen belangrijker; - Fantasieverhalen zijn geheimzinnig en spannend of griezelig; - geleidelijk langere verhalen, met meer personages en motieven.		- hierbij gelden dikkere boeken met een grote spanningsboog en meer avontuur.	-
3.3	(Evalueren) Onder aansturing van de leraar met inhoudelijk en emotieve argumenten aangeven - wat ze van het verhaal vonden; - wat hun leesvoorkeur zijn (voor bepaalde boeken) en hun ervaring delen met anderen.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar. (maar met leesboeken afgestemd op hun leesvaardigheid).	Idem klas 1+ met begeleiding van de leraar praten over tekstenkenmerken. - ervaringen uitwisselen over teksten; - op basis van hun kennis van (literaire) teksten waardering ontwikkelen voor (literaire) teksten en die waardering beargumenteerd formuleren; - een boek uit een collectie kiezen en hun eigen keuze onderbouwen.	Idem klas 2 + zelfstandig. Met hulp van de leraar aangeven: - wat ze van de organisatie van de tekst vonden; - wat hun leesvoorkeur is (voor bepaalde onderwerpen en schrijvers, genres).	Idem klas 3, + maar zelfstandig + Met hulp van de leraar teksten met elkaar vergelijken en daar een oordeel over geven. Hun leesvoorkeur motiveren.	Idem klas 4, + maar zelfstandig+ Met hulp van de leraar de tekst evalueren met emotieve argumenten. Leeservaringen uitwisselen en interesse voor bepaalde fictievormen aangeven.	Idem klas 5 + zelfstandig

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	Alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te praten over vertrouwde situaties en onderwerpen, nl: - concrete DAT woorden; - prentenboek-woorden; - woorden voor schoolse omgang; - (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden; - Kinderboeken-woorden; - (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige)vak gebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden.	Idem klas 1+ - vakgebonden woorden - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 2 + met hulp van de leraar: - vaktaalwoorden uitbreiden; - schooltaal-woorden variëren; - concreet taal gebruiken om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 3	Idem klas 3, + maar zelfstandig + Met hulp van de leraar: - abstracte begrippen uit schooltaal gebruiken; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik gebruiken(synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak gebruiken.	Idem klas 5 + zelfstandig.
4.2	onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie;	Idem kleuter <i>(zie vervolg op volgende blz.)</i>	Idem kleuter 2 + - aan een ander de betekenis vragen; - woord betekenis afleiden uit context; - betekenisonderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 1	Idem klas 2 + met hulp van de leraar woordleerstrategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woord analyseren;	Idem klas 3 + - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken; - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddelen; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar abstracte begrippen uit schooltaal gebruiken; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen);	Idem klas 5 + zelfstandig ook complex figuurlijk taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen gebruiken.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2 vervolg	- (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.				- gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (trans-languaging); - woordenboek gebruiken; - woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding; - vakgebonden woorden, schooltaalwoord en en alledaagse woordkennis uitbreiden		- spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak herkennen en toepassen.	

DOMEIN SCHRIJFVAARDIGHEID (NIT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
1. Strategie: schrijfstrategieën De leerlingen kunnen			
1.1 onder aansturing van de leraar de schrijfstrategie oriënteren op inhoud herkennen en toepassen door deze informatie te koppelen aan eigen kennis en ervaring.		- De strategie oriënteren op inhoud krijgt de meeste nadruk.	
2. Taken De leerlingen kunnen			
2.1 onder aansturing van de leraar ontdekken dat geschreven taal een communicatiemiddel is om berichten uit te wisselen.		Correspondentie: - ervaren het permanente karakter van geschreven taal: - spelenderwijs en kindgericht 'schrijven' wordt aangeboden en geoefend tijdens gevarieerde functionele leersituaties zoals bcd activiteiten, spelen in hoeken (poppenhoek, ontdekhoek, lees-schrijfhoek).	
2.2 onder aansturing van de leraar ontdekken dat geschreven taal een communicatiemiddel is om berichten uit te wisselen.		Formulieren: - spelenderwijs en kindgericht 'schrijven' wordt aangeboden en geoefend tijdens gevarieerd functionele leersituaties zoals bcd activiteiten, spelen in hoeken (poppenhoek, ontdekhoek, lees-schrijfhoek).	
2.3 onder aansturing van een leraar mondelinge beschrijvingen geven van gebeurtenissen en bijschriften dicteren bij tekeningen.		Verslagen, werkstukken, samenvattingen, artikelen: - de leraar schrijft de beschrijvingen en het gedicteerde op van de leerling naar aanleiding van gebeurtenissen (bv. actualiteiten, (audiovisuele fragmenten, ervaringen) en tekeningen (tijdschriften, boeken, etc.).	
2.4 onder aansturing van de leraar zelfgemaakte tekens schrijven bij tekeningen en bestaande afbeeldingen.		Vrij schrijven: - schrijven naar aanleiding van stimulerende situaties (vanuit spel): tekenen, krabben, letterachtige vormen, letters, tekenreeksen, naschrijven of stempelen.	
3. Kenmerken De leerlingen kunnen			
3.1 onder aansturing van de leraar de informatie zodanig weergeven om de samenhang tussen beeld en tekst te verduidelijken.		Samenhang: - door middel van een gesprek tussen leerkracht en leerling en het stellen van gerichte vragen, de leerling stimuleren taal-denkrelaties en verbanden aan te geven, bv door na te denken over de tekst die bij de tekening moet komen.	
3.2 onder aansturing van de leraar ontdekken dat geschreven taal een communicatief doel heeft.		Afstemming op doel: - inzien dat taal communicatieve functies heeft, doelen hiervan leren kennen en van elkaar kunnen onderscheiden; - communicatieve functie betekent: informatie geven en plezier ervaren.	
3.3 onder aansturing van de leraar ontdekken hoe anderen reageren op hun geschreven tekst en afbeeldingen.		Afstemming op publiek: - ervaren dat verschillende mensen diverse reacties kunnen hebben op geschreven producten en afbeeldingen van de leerling.	
3.4 N.v.t.		- Spelling, interpunctie en grammatica.	

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.5 tekensystemen herkennen en schrijfbewegingen toepassen.	- Voorbereidend schrijven; - Grove en fijn motoriek; - Oog-hand coördinatie.
4 Woordenschat <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden gebruiken om over vertrouwde situaties en onderwerpen te 'schrijven'.	- Leerlingen dicteren hun tekst of maken gebruik van tekens en onzinwoorden; - Leraar ondersteunt de formulering door suggestie en vragen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategie <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 schrijfstrategieën herkennen en toepassen voor, tijdens en na het schrijfproces om een schrijftaak uit te voeren.	- Oriënteren op inhoud, doel, vorm en eigenkennis; - Afstemmen van aanpak op doel en publiek; - Bepalen of doel bereikt wordt en de aanpak (zo nodig) bijstellen; - Evalueren van de tekst en (zo nodig) reviseren; - Reflecteren op de gehanteerde aanpak.
2. Taken <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 tekstberichten uitwisselen met een ander om een doel te bereiken.	Correspondentie: - het schrijven van een briefje, kaart, e-card of email en daarbij gevoelens uitdrukken; - het schrijven van eenvoudige zakelijke brieven en verzoeken.
2.2 aantekeningen, korte berichten schrijven en formulieren invullen om informatie van onmiddellijke relevantie weer te geven.	Formulieren: - eenvoudige standaardformulieren of digitaal formulier invullen; - schrijven van korte berichten; - uitnodiging; - advertenties; - simpele instructies; - het maken van aantekeningen en die overzichtelijk weergeven.
2.3 een verslag en of een werkstuk schrijven en daarbij stukjes informatie uit verscheidene bronnen samenvatten.	- Verslagen, werkstukken, samenvattingen, artikelen; - Het schrijven van verslagen, werkstukken, teksten en daarbij bronnen vergelijken en standpunten en argumenten bijvoegen.
2.4 eigen ideeën, ervaringen, gebeurtenissen en fantasieën opschrijven in een verhaal, een informatieve tekst of gedicht.	Vrij schrijven: - eigen ideeën, ervaringen en gevoelens, gebeurtenissen en fantasieën verwoorden in verschillende soorten teksten.

streefdoelen BASISONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
3. Kenmerken De leerlingen kunnen			
3.1 de informatie van een geschreven tekst zodanig ordenen dat er een duidelijke samenhang tussen tekstdelen is.		Samenhang: - het stellen van vragen om verbanden aan te geven en gebruik van verwijs- en voegwoorden; - het gebruik van taalmiddelen om verschillende relaties aan te duiden zoals oorzaak – gevolgrelaties.	
3.2 in teksten met eenvoudige structuren trouw blijven aan het doel van het schrijfproduct.		Afstemming op doel: - inzien dat taal communicatieve functies heeft: (Verhalende teksten, Informatieve teksten, Instructieve teksten; - teksten die functioneel zijn; - inzien dat diverse teksten verschillende doelen hebben en deze doelen herkennen; - toepassen van tekstdoelen in eigen schrijfproducten; - reflecteren of deze doelen bereikt zijn.	
3.3 geschreven teksten afstemmen op publiek.		Afstemming op publiek: - teksten aanpassen naar aanleiding van vragen en suggesties van anderen; - het verschil tussen lezers herkennen en daarop anticiperen; - basisconventies toepassen; - eigen ervaringen/meningen beschrijven in een tekst.	
3.4 bij het schrijven redelijk accuraat gebruik maken van correcte spelling, interpunctie en grammatica.		Spelling, interpunctie en grammatica: - beheersen de werkwoordspelling en de spelling van andere woordsoorten (zelfstandig naamwoorden, vormen meervoud, achtervoegsels, bijvoeglijk naamwoord) zonder spellingsmoeilijkheid; - beheersen de juiste toepassing van hoofdletters, punten, vraagtekens, uitroepetekens, aanhalingstekens en afbreekregels; - bij het schrijven gebruik maken van eenvoudige zinsconstructies.	
3.5 tekstverzorgende elementen toepassen.		Leesbaarheid: - een titel gebruiken; - in een brief datering, aanhef en ondertekening gebruiken; - aandacht besteden aan de opmaak van de tekst.	
4. Woordenschat De leerlingen kunnen			
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te schrijven over vertrouwde situaties en onderwerpen.		- Gebruik van frequente voorkomende woorden; - Idiomatische uitdrukkingen en woordenschat behorende bij beschrijvende; - Instructieve en argumentatieve teksten.	

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: schrijfstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar de schrijfstrategie oriënteren op inhoud herkennen en toepassen deze informatie te koppelen aan eigen kennis en ervaring.	Idem kleuter 1 +	onder aansturing van de leraar een schrijfstrategie herkennen en toepassen voor het schrijfproces om een schrijftaak uit te voeren: - oriënteren op het onderwerp en inhoud;	Idem klas 1 + onder aansturing van de leraar tijdens het schrijfproces: - informatie over iets verzamelen met als doel om te bepalen of de informatie bruikbaar of toepasbaar is; - woordweb, schema, brainstormen.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar schrijfstrategieën oefenen zoals: - oriënteren op inhoud, doel en vorm en daarbij eigen kennis laten aansluiten; - oefenen met oriëntatie op publiek en	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar aangeven voor welke argumenten publiek gevoelig is en hoe die onder woorden brengen: - oefenen om de tekst te evalueren en bij te stellen; - bepalen of het doel van de geschreven tekst bereikt wordt.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - de tekst evalueren en bij te stellen; - bepalen of het doel van de geschreven tekst bereikt wordt; - tijdens de revisie fase hun tekst bij te stellen: - na een bespreking met medeleerling en leraar	Idem 5, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar: - reflecteren op schrijven en lay-out.
2. Taken: schrijfvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van de leraar ontdekken dat geschreven taal een communicatiemiddel is om berichten uit te wisselen: - om een doel te bereiken; - briefjes of kaartjes schrijven naar een klasgenoot, ouder of leraar; (zie vervolg op volgende blz.)	idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar: - tekstberichten uitwisselen met een ander om een doel te bereiken: - in korte zinnen teksten schrijven zoals briefjes, lijstjes, kaartje (bijv. naar zieke leraar);	Idem klas 1+ korte gedichten bedenken en schrijven.	Idem klas 2, + maar met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - oefenen met verzoeken om informatie in te winnen over een dienst bij een instantie (bijv. bibliotheek, bedrijf, overheid);	Idem klas 3, + maar met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - brieven schrijven met eigen meningen, gevoelens.	Idem klas 4, + maar met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - langere persoonlijke brieven schrijven met eigen mening, gevoelens en ervaringen; - brief of email schrijven om informatie te vragen, iemand te bedanken etc.	Idem 5 + zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.1 vervolg	- in een primitieve 'geschreven' (krabbels) versie vastleggen door concepten te tekenen, woordjes (na)stempelen, overschrijven; - met alternatieve middelen 'schrijven'/na tekenen/ over te trekken (bijv. in zand, zout, mee, suiker, etc.).		- bedankje voor attentie (bijv. als leerling ziek was) en uitnodiging ouders (bijv. bij klas-evenement).		- oefenen met ingezonden brief naar de schoolkrant, lokale krant.			
2.2	onder aansturing van de leraar ontdekken dat geschreven taal een communicatie-middel is om informatie te geven aan anderen: - eigen nieuwsberichten op het prikbord; - opsporings-bericht (verdwenen hond); - menukaartjes; - etiketten; - labels; - uithangborden; - reclameborden en lijstjes.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar aantekeningen, korte berichten schrijven en formulieren invullen om informatie van onmiddellijke relevantie weer te geven: - berichtje voor schoolkrant, prikbord; - aankondiging voor evenement; - aanmeldings-formulieren voor uitje; - bijschriften; - uitleggen hoe iets werkt.	Idem klas 1+ met de hulp van de leraar	Idem klas 2, maar + zelfstandig + Met begeleiding van de leraar: - schrijven van advertentie n.a.v. voorbeeld, aantekeningen van een les, formulier voor een prijsvraag/aanbieding; - berichten voor bekenden (kattenbelletje); - eenvoudige recepten schrijven.	Idem klas 3, maar + met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - aantekeningen maken van de les.	Idem klas 4, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar: - complexere formulieren invullen, zoals reisdocumenten en hotel-inschrijvingen; - complexere instructies (speurtochten, routebeschrijvingen,); - gebruiks-aanwijzingen schrijven.	Idem klas 5, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar: - aantekeningen maken en deze overzichtelijk weergeven.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.3	onder aansturing van de leraar ontdekken hoe anderen reageren op hun geschreven tekst en afbeeldingen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar een verslag en of een werkstuk schrijven en daarbij stukjes informatie uit verscheidene bronnen samenvatten: - verbaal in eigen woorden samenvatten van een gelezen verhaal; - Informatie, weergeven uit een tekst; - verslag geven van activiteiten in de vorm van informatie-poster muurkrant of boekje.	Idem klas 1 + met hulp van de leraar.	Idem klas 2, maar + zelfstandig + Met begeleiding van de leraar: - verslag schrijven van een uitgevoerd experiment; - een samenvatting van de belangrijkste inhoud van een (wereld-oriëntatie) les; - vergelijken van twee teksten over hetzelfde onderwerp.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 4, maar + zelfstandig + Met de hulp van de leraar: - artikel voor de schoolkrant of voor ouders schrijven (bijv. over een uitje, een mening, een persoonlijke ervaring); - boekbespreking of recensie schrijven; - werkstuk gebaseerd op verschillende bronnen uit een wereld-oriëntatie vak.	Idem klas 5 + zelfstandig.
2.4	onder aansturing van de leraar zelfgemaakte tekens schrijven bij tekeningen en bestaande afbeeldingen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar bij vrij schrijven keus hebben uit diverse genres, doelen en publiek: - (bijv. n.a.v. een ervaring, een voorstelling, een belangrijke gebeurtenis).	Idem klas 1 + met de hulp van de leraar.	Idem klas 2, maar + zelfstandig + Met begeleiding van de leraar: - eigen ideeën, gevoelens opschrijven in de vorm van een verhaal, een informatieve tekst of in een gedicht.	Idem klas 3 + met de hulp van de leraar.	Idem klas 4 + Zelfstandig.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	onder aansturing van de leraar de Informatie zodanig weergeven om de samenhang tussen beeld en tekst te verduidelijken: - in dialoog met de leraar.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 1+ de samenhang van de tekst m.b.v. anderen (leraar/medeleerlingen) bespreken: - bij onduidelijkheid over het verband tussen zinnen of de bedoeling van de leerling (schrijver) vragen aan elkaar stellen.	Idem klas 1+ met begeleiding van de leraar.	met begeleiding van de leraar de informatie van een geschreven tekst zodanig ordenen dat er een duidelijke samenhang is tussen tekstdelen en dat het schrijfdoel bereikt wordt. samenhang van de tekst bespreken gebeurt m.b.v. leraar maar ook klasgenoten en eigen inzichten leerling door het stellen van vragen over belangrijke informatie en relaties binnen tekst; - een vaste tekststructuur aanhouden; - extra aandacht voor gebruik van verwijswoorden voegwoorden.	Idem klas 3, maar + met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - nabespreken wat nog verbeterd /aangevuld moet worden aan de tekst; - oefenen met verwijswoorden en voegwoorden die steeds complexer worden.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar zich bewust worden van onduidelijkheden van de tekst bijv. bij relaties tussen tekstdelen (voegwoorden) tussen zinnen in een tekst (verwijswoorden) en weet dat hij daarop moet letten bij revisie: - expliciet gebruik maken van taalmiddelen om verschillende relaties aan te duiden zoals volgorde, doel-middel, oorzaak-gevolg.	Idem 5, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar (eventueel) impliciet gebruikmaken van taalmiddelen: - bijv. weglaten van voegwoorden, maar wel relaties aangeven d.m.v. herhalingen en omschrijvingen en argumentatieve relaties.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	onder aansturing van de leraar ontdekken dat geschreven taal een communicatief doel heeft: - taalproducten zoals briefjes, boeken en tijdschriften e.d.; - ervaren dat dingen die worden gezegd opgeschreven kunnen worden; - een tekst 'schrijven' met als doel om gedachten onder woorden te brengen.	Idem kleuter 1+ op hun niveau benoemen met welk doel de tekst geschreven wordt: - amuseren en informeren.	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar kennismaken met verschillende doelen zoals nauwkeurig beschrijven van: - ervaringen, gevoelens uitdrukken, verhalen vertellen, instructies geven en doen ervaring op met het bereiken van die doelen.	met begeleiding van de leraar in teksten met eenvoudige structuren trouw blijven aan het doel van het schrijfproduct: - frequenter toepassen van de diverse schrijfdelen in korte teksten met onderwerpen die aansluiten aan de beleavingswereld van de leerling.	Idem klas 2 + met de hulp van de leraar afstemmen op doel: - oefenen met tekstdoelen schrijven, leren nauwkeurig beschrijven daarvan; - beschrijven van gevoelens, ervaringen, instructies; - kennis maken met meerdere schrijfdelen: - meningen, argumenten, reclame.	Idem klas 3, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar: - kennis van verschillende schrijfdelen uitbreiden zoals geven van meningen, argumenten, standpunten, reclame maken; - oefenen en toepassen van schrijfdelen.	Idem klas 4, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar leren zelfkritisch te kijken naar de wijze waarop ze schrijfdelen proberen te bereiken. Ze letten erop dat een tekst niet meer maar ook niet minder bevat dan het doel vereist.	Idem klas 5 + Zelfstandig.
3.3	onder aansturing van de leraar ontdekken hoe anderen reageren op hun geschreven tekst en afbeeldingen: - reacties ervaren van ouders, leerkrachten en leerlingen op hun geschreven teksten en tekeningen.	Idem kleuter 1 + toelichting geven van hun teksten bij de reacties van ouders, leerkrachten en leerlingen op hun geschreven teksten.	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar geschreven teksten afstemmen op publiek: - teksten aanpassen naar aanleiding van vragen en suggesties van klasgenoten en leraar.	Idem klas 2 + met hulp van de leraar	Idem klas maar + zelfstandig + Met begeleiding van de leraar: leerlingen houden er rekening mee dat er een verschil is tussen bekende en onbekende lezers van hun geschreven teksten en leren hun stijl daaraan aan te passen. - oefenen met basisconventies; - oefenen met formeel/informeel taalgebruik.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 3 maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar: - basisconventies leren gebruiken bij formele brief: Geachte/beste en hoogachtend/ met vriendelijke groet; - het verschil tussen informeel en formeel taalgebruik hanteren.	Idem klas 5 + zelfstandig, zie begrippenlijst/ Taalverzorging.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	n.v.t	n.v.t	onder aansturing van de leraar bij het schrijven gebruik maken van spelling, interpunctie en grammatica: - eigen tekst met eenvoudige woorden.	Idem klas 1+ met begeleiding van de leraar: - bij het schrijven redelijk accuraat gebruik maken van correcte spelling, interpunctie en grammatica: - eigen tekst met eenvoudige woorden.	Idem klas 2, maar + met hulp van de leraar + Met begeleiding van de leraar: - de regels voor spelling, grammatica en interpuncties in eigen eenvoudige teksten toepassen.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar en klasgenoten: - fouten verbeteren in teksten met complexere woorden.	Idem klas 4 maar + zelfstandig + Met hulp van medeleerlingen hun teksten zo foutloos mogelijk maken voor publicaties.	Idem klas 5 + zelfstandig.
3.5	onder aansturing van de leraar: - belangstelling ontwikkelen voor schrijven van letters door zelf gemaakte tekens voor letters te gebruiken en te verwoorden; - ontdekken dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of te leren; - tekensystemen herkennen en schrijfbeweging en toepassen: - vertellen wat zijn tekens betekenen.	Idem kleuter 1 + Bewust worden van het permanente karakter van geschreven taal: - eigen naam en onzinwoorden in letterachtige vormen/ letterteken; - reeksen als losse woorden of zinnen schrijven bij zelfgemaakte tekeningen, of bestaande afbeeldingen in boekjes of posters.	Idem kleuter 1 + onder aansturing van de leraar: - klankzuivere woorden en enkele niet klankzuivere als globale eenheden schrijven in eenvoudige zinnen en teksten; - handschrift oefenen en tijd besteden aan het maken van een nette versie voor publicatie.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - tekst-verzorgende elementen toepassen: - tekstopmaak, titel en illustraties.	Idem klas 2 + Bij brieven zorgen voor datering, adressering, aanhef en ondertekening. Met hulp van de leraar: - oefenen met tekstverwerking op de computer; - kunnen zich van bewust van de functie van alinea's en tussenkopjes ...	Idem klas 3, maar + zelfstandig + Met hulp van de leraar: - alinea's en tussenkopjes in hun eigen teksten toepassen.	Idem klas 4 + zelfstandig. Met de hulp van de leraar aandacht besteden aan de opmaak van de tekst (handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur)	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te 'schrijven' over vertrouwde situaties en onderwerpen, nl: - concrete DAT woorden; - prentenboek woorden; - woorden voor schoolse omgang. (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters)	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden; - kinderboekenwoorden (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters)	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaalwoorden.	Idem klas 1+ - vakgebonden woorden; - schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 2 + - vaktaalwoorden uitbreiden; - schooltaalwoorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 3	Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenis van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	Idem klas 5

DOMEIN TAALBESCHOUWING

Subdomein 1

TAALBEGRIIP (NIT)

Subdomein 1

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalbegrip <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 n.v.t.	Leestekens
1.2 n.v.t.	Woordsoorten
1.3 n.v.t.	Grammaticale kennis
1.4 woorden gerelateerd aan tekstkennis herkennen en actief gebruiken.	Tekstkennis: - voor, achter; - boven, onder, beneden; - links, rechts; - begin, midden, eind; - prentenboek voorlezen - omslag/kaft/voor- en achterkant; - boek bladeren; - plaat(je), verhaal(tje); - probleem oplossing; - grapje, rijm(en), versje, rijmpje gedicht, lied(je); - vertellen, luisteren, lezen, schrijven
1.5 n.v.t.	Stilistiek en semantiek (vak jargon)
1.6 n.v.t.	Morfologie (vormleer) Woord(vorming) woordstructuur - Alfabet - Verschillende en dezelfde eerste letter alfabetisch ordenen dit gedeelte vervalt?
1.7 n.v.t.	Opmaak
1.8 n.v.t.	Klanken

streefdomein BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalbegrip <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 leestekens herkennen en correct toepassen in eigen tekst.	Leestekens: - komma, vraagteken, uitroepetekens, aanhalingstekens, hoofdletter, kleine letter, haakjes, dubbele punt, trema, accent, puntkomma, koppelteken, apostrof, afbreekstreepje, spatie.
1.2 woordsoorten herkennen en correct toepassen in eigen tekst.	Woordsoorten: - zelfstandig naamwoord, werkwoord, lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijvoeglijk naamwoord, bijvoeglijk naamwoord (stoffelijk, afgeleid van deelwoord), voornaamwoord
1.3 grammaticale begrippen herkennen en correct toepassen.	Grammaticale kennis: - zin, onderwerp, persoonsvorm, hoofdzin, bijzin, zinsdeel, vragende vorm, lijdend voorwerp, (werkwoordelijk) gezegde, lijdende vorm bedrijvende vorm
1.4 tekstelementen herkennen en correct toepassen.	Tekstkennis: - standpunt, argument, feit, mening - aanduiding voor tekstsoort/genre: - fictie: verhaal, poëzie - zakelijk: informatief, instructief, betogend - monoloog, dialoog, discussie, debat
1.5 semantische begrippen herkennen en toepassen.	Stilistiek en semantiek (vakjargon): Denk aan: - betekenis, letterlijk, figuurlijk, uitdrukking, spreekwoord, gezegde, vaktaal/jargon - begrippen voor stilistische adequaatheid (publiekgericht) - presentatiekenmerken (van mondelinge en schriftelijke tekst)
1.6 morfologische begrippen herkennen, benoemen en correct toepassen.	Morfologie: - lettergreep; - enkelvoud, meervoud; - verkleinwoord; - tegenwoordige tijd, verleden tijd; - klankkast (zwak) werkwoord; - klank veranderend (sterk)werkwoord; - trappen van vergelijking (stellende, vergrotende, overtreffende trap)
1.7 opmaakbegrippen herkennen en benoemen.	Opmaak: - regel, bladzijde, hoofdstuk, titel, lettertype, alinea, kopje opmaak, lay-out, cursief, vet gedrukt
1.8 klankbegrippen herkennen en correct toepassen.	Klanken: Bijvoorbeeld: - articulatie, klemtoon, intonatie, spreekpauze

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Begrippenlijst <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	n.v.t.	n.v.t.	leestekens herkennen en correct toepassen: - punt, komma vraagteken; - kleine letter.	Idem klas 1 + uitroepetekens, haakjes aanhalingstekens, hoofdletter	Idem klas 2 + dubbele punt herkennen.	Idem klas 3 + aangeboden leestekens juist gebruiken,	Idem klas 4 + herkenning trema, accent, puntkomma, apostrof, koppelteken, spatie, afbreekstreepje.	Idem klas 5 + alle leestekens in eigen teksten toepassen
1.2	n.v.t.	n.v.t.	woordsoorten herkennen en benoemen: - zelfstandig naamwoord, werkwoord en lidwoord.	Idem klas 1	Idem klas 2 + Correct toepassen: - zelfstandig naamwoord, werkwoord en lidwoord - kennis maken met voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijvoeglijk naamwoord.	Idem klas 3 + correcte toepassing van voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijvoeglijk naamwoord	Idem klas 4 + bijvoeglijke naamwoorden herkennen en benoemen zoals: - stoffelijk, afgeleid van deelwoord, voornaamwoord en.	Idem klas 5 + woordsoorten in eigen teksten correct toepassen.
1.3	n.v.t.	n.v.t.	grammaticale begrip herkennen en benoemen: - zin	Idem klas 1	Idem klas 2 + - onderwerp, persoonsvorm, vragend vorm, zinsdeel herkennen en benoemen	Idem klas 3 + - correcte toepassing van begrippen onderwerp, persoonsvorm, vragend vorm, zinsdeel - hoofdzinnen en bijzinnen kunnen herkennen.	Idem klas 4 + hoofdzinnen en bijzinnen, lijdend voorwerp, werkwoordelijk gezegde, lijdende en bedrijvende vorm herkennen en benoemen.	Idem klas 5 + grammaticale begrippen correct toepassen.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.4	woorden gerelateerd aan tekstkennis herkennen: - voor, achter, boven, onder, beneden, links, rechts, begin, midden, eind; - prentenboek, voorlezen, omslag/kaft/voo r- en achterkant, boek, bladeren, plaat(je), verhaal(tje); - probleem, oplossing, grapje, rijm(en), versje, rijmpje, gedicht, lied(je), vertellen, luisteren, lezen, schrijven.	Idem kleuter 1 + benoemen en actief gebruiken.	Idem kleuter 1 + Vooraan, middenin achteraan, regel, bladzijde, hoofdstuk, titel, kopje herkennen en benoemen.	Idem klas 1+ actief gebruiken.	Idem klas 1 + vakoverstijgende woorden herkennen en benoemen zoals: - standpunt, argument, feit, signaalwoord, inhoudsopgave, tekstsoort, schrijver.	Idem klas 3 + correct toepassen.	Idem klas 4 + aanduiding van tekstsoort/genres: - fictie (verhaal, poëzie); - zakelijk (informatief, instructief, betogend); - debat, monoloog, dialoog; - hoofdgedachte van tekst, tekstthema, paragraaf; - zender, ontvanger; - illustratie, herkennen en benoemen	Idem klas 5 +: aanduiding gespreksvorm: - overleg, - discussie, interview/vraag gesprek; - voordracht/pres entatie herkennen, benoemen en actief gebruiken.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.5	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Begrippen in de stijl en semantiek herkennen: - bijv. definitie van de spreek en schrijftaal herkennen; - tegenstellingen gebruiken; - de betekenis van letterlijk en figuurlijk taalgebruik begrijpen; - spreekwoorden, gezegdes, tegenstellingen herkennen.	Idem klas 3 + toepassen	Idem klas 4 + - afkorting, symbool, synoniem, moedertaal, vreemde taal, formeel en informeel taalgebruik, leenwoorden, homoniemen, vaktaal herkennen; - ook begrippen voor stilistische adequaatheid (publiekgericht) en presentatiekenmerken (mondelinge en schriftelijke tekst) herkennen.	Idem klas 5+ toepassen
1.6	n.v.t.	n.v.t.	morfologische begrippen herkennen: - lettergreep, enkelvoud, meervoud, verkleinwoord	Idem klas 1 + Benoemen en toepassen	Idem klas 2 + infinitief, woordvorm, woorddeel, samenstelling, achter- en voorvoegsel, woordsoort, tegenwoordige tijd, verleden tijd, klankveranderend werkwoord, klank vast werkwoorden, persoon(1 ^e ,2 ^e 4 ^e) herkennen.	Idem klas 3 + Benoemen en toepassen.	Idem klas 3 + - trappen van vergelijking, voltooide en onvoltooide tijd, voltooid deelwoord, bijvoeglijk gebruik van onvoltooid en voltooide deelwoorden herkennen	Idem klas 5 + benoemen en toepassen.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.7	n.v.t.	n.v.t.	opmaak begrippen herkennen en benoemen: - regel - bladzijde - hoofdstuk - titel	Idem klas 1	Idem klas 1 + - lettertype - alinea - kopje - opmaak - lay-out - cursief - vetgedrukt herkennen	Idem klas 3 + benoemen.	Idem klas 4 + actief gebruiken.	Idem klas 5 + correct toepassen.
1.8	n.v.t.	n.v.t.	Klankbegrippen herkennen: - Klank: - korte klank - lange klank - tweetekensklank - meer tekensklank - klankgroep - klinker - medeklinker - uitspraak.	Idem klas 1 + toepassen.	Idem klas 2	Idem klas 2	Idem klas 2 + - articulatie - klemtoon - intonatie - spreekpauze herkennen.	Idem klas 5 + correct toepassen.

DOMEIN TAALBESCHOUWING

Subdomein 2

TAALVERZORGING (NIT)

Subdomein 2

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalverzorging <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 n.v.t.	Alfabetische spelling:
1.2 n.v.t.	Orthografische spelling
1.3 n.v.t.	(Lexicaal) Morfologische spelling
1.4 n.v.t.	Morfologische spelling met gebruikmaking van syntactische kennis: werkwoordspelling
1.5 n.v.t.	Logo-grafische spelling
1.6 n.v.t.	Interpunctie en het gebruik van hoofdletters

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalverzorging <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 spellen op basis van een-op-een relatie tussen klank en teken.	Alfabetische spelling: - spellen op basis van een-op-een-relatie - tussen klankenteken: klankzuiver, clusters van medeklinkers, lettercombinaties, tweetekensklanken, valse f/v en s/z.
1.2 spellen gebaseerd op afspraken over de schrijfwijze van groepen woorden.	- orthografische spelling; - spellen op basis van afspraken over de schrijfwijze: - woorden met sch(r), -nk, - aai.-ooi, - oei, eeuw, ieuw, medeklinkerverdubbeling, klinkerverenkeling etc.
1.3 spellen op basis van de opbouw van het woord, los van de grammaticale context.	(Lexicaal) Morfologische spelling; - spellen van woorden met de verlengingsregel; - ook de schrijfwijze van: - achtervoegsels; - meervoudvorming; - verkleinwoord vorming; - regel van gelijkvormigheid bij assimilatie zakdoek/zaddoek); - vorming bijvoeglijk naamwoord.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1.4 spellen op basis van de opbouw van het woord binnen grammaticale context (grammaticale syntactische kennis):	Morfologische spellen op grammaticale basis met gebruikmaking van syntactische kennis: - werkwoordspelling; - persoonsvormen herkennen en de grammaticale regels, voltooid deelwoord bij regelmatige en onregelmatige werkwoorden; - werkwoordspelling waarvan een deel zuiver morfologische is zoals tegenwoordige tijd meervoud, verledentijd met werkwoorden met stam of -d (antwoordden); - hele werkwoord; - homofone gevallen: tegenwoordige tijd stam op -d (hij wordt/word); - regels herkennen voor overeenkomst in getal, geslacht.
1.5 spellen gebaseerd op vaststaande combinaties, zonder regelvorming.	Logografische spelling: - spellen gebaseerd op kennis van vaststaande combinaties tussen klank en teken zoals /sj/ geschreven als -ch-.
1.6 in geschreven teksten leestekens, interpunctie en hoofdletter op adequate wijze toepassen.	Leestekens, interpunctie en het gebruik van hoofdletters: - hoofdletters en punten; - vraagtekens, uitroepetekens en aanhalingstekens.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Begrippenlijst <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	(alfabetische spelling)	n.v.t.	Onder aansturing van de leraar spellen op basis van een-op-een relatie tussen klank en teken (klankzuivere woorden spellen): - mkm (kat, doos, boek); - mmk(m) (klok, trui); - (m)kmm (als, kaart); - mm kmm (plant, klomp) - mmm (eerst, kunst); - mmm- (strik, spruit); - woorden met f-, v- (feest, vuur); - woorden met s-, z- (sok, zoen); - woorden met -ng (bang); - woorden met -eer, -oor, -eur (keer, spoor, deur).	Idem klas 1	Idem klas 2 + zelfstandig, met hulp van de leraar: - woorden spellen met f-, v- ongeleed (tafel, oven); - woorden met s-, z- ongeleed (fase, pauze)	Idem klas 3 + zelfstandig.	Idem klas 4	Idem klas 4

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.2	(orthografische spelling)	n.v.t.	Onder aansturing van de leraar spellen gebaseerd op afspraken over de schrijfwijze van groepen woorden: - niet geschreven tussenklank (r + medeklinker: verf, l + medeklinker: melk) - sch(r)- (school, schrik); - -nk (bank); - -aai, -ooi, -oei (saai, mooi, boei); - -eeuw, -ieuw (leeuw, nieuw); - -ee (zee, twee) - -a, -o, -u (papa, foto, nu); - Medeklinkerverdubbeling (bruggen, petten); - klinkerverenkelling (straten, bomen).	Idem klas 1	Idem klas 1 + zelfstandig, met hulp van de leraar: - woorden spellen met f/v-wisseling, s/z-wisseling, verkleinwoorden met ng/nk-wisseling.	Idem klas 3 + zelfstandig.	Idem klas 4 + zelfstandig, met hulp van de leraar: - woorden spellen met uitgang -iaal, -ieel, -eaal, -ueel, - afbreekregels; - woorden met trema; - woorden met koppelteken.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.3	(lexicaal-morfologische spelling)	n.v.t.	Onder aansturing van de leraar spellen op basis van de opbouw van het woord, los van de grammaticale context: - Woorden eindigend op -d (hond, paard); - (verlengings-regel eenlettergrepige woorden) - - uitgang -el, -er, -en, -te (sleutel, moeder, molen, breedte); - - ge-, be-, ver-, te-, (genoeg, bezoek, verschil, terug); - samengestelde woorden (tuindeur, schatkist).	Idem klas 1	Idem klas 1 + zelfstandig, met hulp van de leraar spellen van: - verkleinwoorden met uitgang -je na -d en -t; - woorden met uitgang -em, -elen, -enen, -eren; - woorden met uitgang -lijk, -ig, -teit, -heid. - woorden die beginnen met 's, eindigen op 's; - vorming van bijvoeglijke naamwoorden; - woorden met uitgang -ing, meervouden-s, na klinker.	Idem klas 3 + zelfstandig.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar spellen van: - woorden eindigend op -b, met -ische, verkleinwoorden na open lettergrepen; - meervouden met -a, -i, bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord, stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden, tussenletter -n bij samengestelde woorden; - aaneenschrijven of juist los schrijven van woorden.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.4	morfologische spelling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met hulp van de leraar spellen op basis van de opbouw van het woord binnen grammaticale context (grammaticale syntactische kennis): - herkennen van infinitief, stam van het werkwoord, tijd van het werkwoord, regel van overeenkomst in getal tussen pv en ow. - persoonsvorm tegenwoordige tijd enkelvoud/meer- voud/verleden tijd zwakken en sterke werkwoorden.	Idem klas 3 + zelfstandig.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar het volgende toepassen Persoonsvorm: - OTT 2 ^e en 3 ^e persoon achter persoonsvorm, voltooid deelwoord homofone en niet-homofone gevallen, referent-verwijswoord voor overeenkomst in getal en geslacht, meervouden -n bij zelfstandig gebruikte verwijzingen.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.5	(logografische spelling)	n.v.t.	Onder aansturing van de leraar spellen gebaseerd op vaststaande combinaties, zonder regelvorming: - woorden spellen met - ch(t) (pech, bocht); - - ei of -ij (trein, lijst); - -au-, -auw (saus, blauw); - -ou-, -ouw (stout, vrouw) - woordenspellen met homofonen (ei-ij, au-ou, c-k, g-ch).	Idem klas 1	Idem klas 1 + zelfstandig, met hulp van de leraar: - het spellen van woorden met zij/ie/s/k/tie zoals: horloge, liter, narcis, contact, politie.	Idem klas 3 + zelfstandig.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar het spellen van: - woorden waarin t geschreven als th bv thee; - woorden waarin sj geschreven als ch bijv. Douche; - woorden waarin ks geschreven wordt als x, bijv. Taxi; - oe wordt geschreven als ou, bijv. Route; - Franse leenwoorden zoals trottoir; - Engelse leenwoorden zoals manager; - afkortingen van woorden.	Idem klas 5 + zelfstandig.
1.6	(interpunctie en het gebruik van hoofdletters)	n.v.t.	onder aansturing van de leraar op adequate wijze interpunctie en hoofdletter gebruiken: - hoofdletter aan begin van zin; - punt; - vraagtekens; - uitroepetekens;	Idem klas 1	Idem klas 1 + zelfstandig, met hulp van de leraar: - het spellen van woorden aan het begin van een zin en namen van personen met een hoofdletter (Petra, John, Demirbas) - het gebruik van vraagtekens, uitroepetekens en aanhalings-tekens op de juiste wijze.	Idem klas 3 + zelfstandig.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - de juiste interpunctie gebruiken bij de directe rede: dubbele punt, aanhalings-tekens en hoofdletters	Idem klas 5 + zelfstandig.

DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR (NIT)

Met het domein *Kennis van land en cultuur* maakt de leerling kennis met de Nederlandse cultuur en bevordert daarmee kennis van de Nederlandse gewoonten en waardering voor deze cultuur.

Met cultuureducatie krijgt de leerling enige kennis over en waardering voor aspecten van de Nederlandse cultuur. Het doel van cultuureducatie is wederzijds begrip, verdraagzaamheid en respect creëren voor andere identiteiten en het bevorderen van culturele diversiteit. Cultuureducatie kent drie onderdelen: kunsteducatie, erfgoededucatie en literatuur*. Bij elk onderdeel zijn er vier competenties:

- Receptief vermogen:** De leerling kan zich openstellen voor culturele uitingen – focus op de kunst;
- Creërend vermogen:** De leerling denkt, creëert en produceert op creatieve wijze – focus op de makers;
- Reflectief vermogen:** De leerling kan cultuuruitingen van zichzelf en anderen analyseren, interpreteren en waarderen – focus op degene die ervaart;
- Analyserend vermogen:** De leerling kan informatie over cultuuruitingen opzoeken, in zich op nemen en toepassen in eigen werk – focus op (maatschappelijk en cultuurhistorische) context van de kunst.

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Kunsteducatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 plezier beleven(kijken, luisteren en ervaren) aan Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - aandachtig kijken en luisteren naar Nederlandse liedjes en kinderprogramma's.
1.2 onder aansturing van de leraar eigen ideeën van Nederlandse cultuuruitingen bedenken en presenteren.	Creërend vermogen: - een eigen verhaal/ eigen liedje verzinnen bij Nederlandse cultuuraspecten in de klas.
1.3 onder aansturing van de leraar reflecteren op de Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - eigen gevoelens bij het zingen van Nederlandse liedjes en versjes verwoorden.
1.4 onder aansturing van de leraar Nederlandse kunstzinnige uitingen analyseren tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - verhalen van bijvoorbeeld Sinterklaas en Koningsdag.
2. Erfgoededucatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 onder aansturing van de leraar kennis maken met het Nederlandse culturele erfgoed door ernaar te kijken en te luisteren tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen - kennis maken met immateriële culturele uitingen zoals oude kinderliedjes, sprookjes, poppenkast en spelletjes (ganzenbord, mens erger je niet).
2.2 onder aansturing van de leraar Nederlandse culturele erfgoed herkennen, waarderen en zich creatief hierover uiten tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Creërend vermogen - (oude) kinderliedjes meezingen en erop meebewegen; - een verhaal bij een Nederlands cultuuraspect naspelen.
2.3 onder aansturing van de leraar op het culturele erfgoed reflecteren en er betekenis aan toe kennen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen - ervaren gevoelens bij immaterieel cultureel erfgoed en kan dit verbaal of non-verbaal aangeven.

streefdomein KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
2.4 onder aansturing van de leraar Nederlandse cultureel erfgoed herkennen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - bijvoorbeeld spelletjes, oude kinderliedjes, sprookjes, klompen.
3. Literatuureducatie* <i>De leerlingen kunnen</i>	

* Voor de uitwerking van literatuureducatie zie Domein Leesvaardigheid, subdomein 2 Kinderboeken en jeugdliteratuur

streefdomein BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Kunsteducatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 plezier beleven aan Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - kijken en luisteren naar immateriële cultuuruitingen zoals dans, muziek, drama, schilderen.
1.2 Zich kunstzinnig uitdrukken en communiceren tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal	Creërend vermogen: - Bv Nederlandse gerechten, spelletjes, sport, klederdracht in beeld, drama, dans en muziek zelf vorm geven.
1.3 Reflecteren op Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - Zich op een kritische wijze uitlaten over de kunstervaring en het eigen productieproces.
1.4 de Nederlandse kunstzinnige uitingen en media analyseren tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - Een onderzoek uitvoeren met behulp van klassieke / nieuwe bron(nen) over een bepaalde immateriële cultuuruiting of media bv programma op Nederlandse tv/radio, internet.
2. Erfgoededucatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 Plezier beleven aan de Nederlandse materieel erfgoed tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - kennis maken met cultureel erfgoed bv beelden, monumenten, grachten, gebouwen en schilderijen.
2.2 Zich waardierend uitdrukken over materieel cultureel erfgoed tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Creërend vermogen: - eigen creatie bedenken en produceren met behulp van opgedane kennis van materieel cultureel erfgoed.
2.3 reflecteren op het Nederlandse culturele erfgoed tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - een beargumenteerde mening geven over het cultureel erfgoed waarmee hij in aanraking is gekomen - bijv. culturele symbolen zoals musea, grachten, windmolens etc. in verband brengen met de eigen cultuur en historie en hierover een mening vormen en deze onderbouwen.
2.4 het Nederlandse culturele erfgoed analyseren tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - onderzoek doen naar verschillende kenmerken en stijlen van cultureel erfgoed van verschillende periodes.
3. Literatuureducatie* <i>De leerlingen kunnen</i>	

* Voor de uitwerking van literatuureducatie zie Domein Leesvaardigheid, subdomein 2 Kinderboeken en jeugdliteratuur

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Kunsteducatie <i>De leerlingen kunnen</i>								
Receptief vermogen								
1.1	plezier beleven (kijken, luisteren en ervaren) aan Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal: - versjes - eenvoudige kinderliedjes - dans - poppenkast - audiovisuele media	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar betekenis geven aan de boodschap van een Nederlandse kunstzinnige uiting.	Idem klas 1 tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	met begeleiding van de leraar betekenis-boodschap van een Nederlandse kunstzinnige uiting onder woorden brengen.	Idem klas 3	met hulp van de leraar de relatie herkennen tussen de vorm en de betekenis van een Nederlandse cultuur uiting.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Creërend vermogen								
1.2	onder aansturing van de leraar een eigen liedje, versje, dans of tekening bij een Nederlands cultuuraspect bedenken en presenteren.	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leerkracht eigen verhalen, drama of rollenspel verzinnen bij een Nederlands cultuuraspect bedenken en presenteren.	Idem klas1	met hulp van de leraar samen met groepsgenoten Nederlandse gerechten, spelletjes, sport, klederdicht bedenken en presenteren.	Idem klas 3	met hulp van leraar eigen ideeën en keuzes vormgeven op een kunstzinnige manier.	Idem klas 5, maar zelfstandig

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
Reflectief vermogen								
1.3	onder aansturing van de leraar bij een Nederlands liedje, versje of kinderfilm gevoelens onder woorden brengen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar eigen fantasie prikkelen over een ervaren Nederlandse cultuuruiting (van een klasgenote of kunstenaar.)	Idem klas 1	met hulp van de leraar - vertellen over een ervaren cultuuruiting; - de gevoelswaarde en emoties herkennen en benoemen.	Idem klas 3	met hulp van de leraar: - een mening over een Nederlandse cultuur uiting met argumenten onderbouwen; - gevoelswaarden benoemen en toepassen.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Analyserend vermogen								
1.4	onder aansturing van de leraar verhalen en gebruiken herkennen die horen bij Nederlandse feestdagen uit zijn directe belevingswereld (thuis en school).	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar verhalen die horen bij seizoenen herkennen.	Idem klas 1	met hulp van de leraar bepaalde bronnen gebruiken om immateriële cultuuruitingen te onderzoeken bij het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Idem klas 3	met hulp van de leraar de betekenisboodschap van een Nederlandse cultuuruiting aangeven in maatschappelijk opzicht.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
2. Erfgoededucatie <i>De leerlingen kunnen</i>								
Receptief vermogen								
2.1	plezier beleven (kijken, luisteren en ervaren) aan het tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal: - spelletjes - oude-kinderliedjes - sprookjes - klompen	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar kenmerken herkennen en benoemen van een Nederlandse culturele erfgoed.	Idem klas 1	met hulp van de leraar kenmerken beschrijven van een Nederlandse culturele erfgoed.	Idem klas 3	met de hulp van de leraar relatie leggen tussen kenmerken van het Nederlandse culturele erfgoed en de kunstenaar ervan.	Idem klas 5, maar zelfstandig.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
Creërend vermogen								
2.2	onder aansturing van de leraar - oude kinderliedjes meezingen; - Nederlandse verhalen navertellen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar handelingen die bij verschillende gewoontes en tradities en gebruiken horen uitvoeren.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar eigen creatie bedenken en produceren met behulp van kennis van materieel cultureel erfgoed.	Idem klas 3 + maar met hulp van de leraar	met hulp van leraar eigen ideeën en keuzes vormgeven met betrekking tot materieel cultureel erfgoed	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Reflectief vermogen								
2.3	onder aansturing van de leraar betekenis toekennen aan wat ze zien horen denken en beleven bij het zien van cultureel erfgoed.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar gevoelens en fantasieën ervaren en verwoorden bij het zien van cultureel erfgoed.	Idem klas 1	met hulp van de leraar een eigen mening vormen over culturele symbolen zoals musea en grachten en deze in verband brengen met de historie.	Idem klas 3	met hulp van de leraar een beargumenteerde mening geven over het cultureel erfgoed en de relatie met de eigen historie.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Analyserend vermogen								
2.4	onder aansturing van de leraar bij het zien van cultureel erfgoed ervaringen benoemen en verbeelden.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar kennis maken met gewoontes en tradities die bij een cultureel erfgoed horen.	Idem klas 1	met hulp van de leraar de gewoontes en tradities bij cultureel erfgoed herkennen en benoemen.	Idem klas 3	met hulp van de leraar onderzoek doen naar rituelen en gebruiken bij een cultureel erfgoed in een bepaald.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
3. Literatuureducatie* <i>De leerlingen kunnen</i>								

* Voor de uitwerking van literatuureducatie zie Domein Leesvaardigheid, subdomein 2 Kinderboeken en jeugdliteratuur

BRONVERMELDING

Voor het ontwikkelen van dit document is dankbaar gebruik gemaakt van

Referentielijst: